

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων - Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων - Πανεπιστήμιο Πειραιά

Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ

**ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ : «Εφαρμογή Πολιτικών Κοινωνικής Προστασίας
στο Δήμο Ναυπακτίας- Ίδρυση και λειτουργία Κέντρου Κοινότητας με παράρτημα Ρομά»**

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΠΑΠΑΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ :3033201705125

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η κοινωνική πολιτική του Δήμου Ναυπακτίας και ειδικά μια νέα δομή μέσω της οποίας ασκείται μέρος της κοινωνικής πολιτικής του Δήμου, στον τομέα ιδίως της κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης. Βασικός σκοπός είναι η αποτίμηση της συμβολής του Κέντρου Κοινότητας με παράρτημα Ρομά στο εν λόγω πεδίο, και πιο συγκεκριμένα: ο προσδιορισμός του κοινωνικού ρόλου της δομής, τόσο σε όρους θεσμικών προβλέψεων όσο και σε όρους διοικητικής πρακτικής. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε περιλαμβάνει βιβλιογραφική έρευνα, έρευνα της οικείας νομοθεσίας και έρευνα των αποφάσεων και ενεργειών του Δήμου Ναυπακτίας. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως το παράρτημα Ρομά πέτυχε τους βασικούς του στόχους, εξυπηρετώντας μεγάλη μερίδα πληθυσμού ενώ αρκετοί εγγράφησαν για πρώτη φορά στα φορολογικά μητρώα του κράτους. Συμπερασματικά, αν και η Ελλάδα μέχρι πρόσφατα δεν εφάρμοζε αποτελεσματικά προγράμματα για τους μετανάστες, με το παράδειγμα του Κέντρου Κοινότητας επιχείρησε και πέτυχε ένα σημαντικό βήμα στην επίτευξη αποτελεσματικών πρακτικών κοινωνικής πολιτικής, αναβαθμίζοντας όχι μόνο τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Ναυπακτίας αλλά και του ευρύτερου κρατικού μηχανισμού.

Λέξεις κλειδιά: κοινωνική πολιτική, δήμος Ναυπακτίας, παράρτημα Ρομά, αξιολόγηση προγράμματος

Abstract

The subject of the present work is the social policy as implemented by the municipality of Nafpaktia in Greece and in particular a new center through which social protection and solidarity forms the Municipality's social policy. The main purpose of the present paper is to assess the contribution of the Community Center for the Roma population in the area of Nafpaktia and more specifically to define the social role of the structure and evaluate both its institutional and administrative practices. The applied methodological approach included research of modern literature regarding social policy and practices as implemented in Greece and worldwide, research of the relevant legislation and also social policies of the municipality of Nafpaktia. The results showed that the Roma Center achieved its main goals, serving a large proportion of the immigrant population, while several were registered for the first time in the state tax records. To conclude, although Greece has until recently not implemented effective programs for immigrants, the example of the Community Center for Roma people has attempted and achieved an important step in effective social policy practices by upgrading not only the social services of the Municipality of Nafpaktia but also the state mechanism.

Key words: social policy, municipality of Nafpaktia, center for Roma population, program evaluation

Περιεχόμενα

Περίληψη	2
Abstract	3
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	5
Μέρος Πρώτο	5
1.1 Έννοια και περιεχόμενο της κοινωνικής πολιτικής	5
Μέρος Δεύτερο	13
2.1. Η επίδραση της ΕΕ στη διαμόρφωση κοινωνικής πολιτικής των κρατών μελών	13
2.2. Κοινωνική πολιτική στην τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα	27
Μέρος Τρίτο	36
3.1. Η κοινωνική ταυτότητα του Δήμου Ναυπακτίας	36
3.2. Ίδρυση και λειτουργία του κέντρου κοινότητας με παράρτημα Ρομά του Δήμου Ναυπακτίας	43
ΑΠΟΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
Μέρος Τέταρτο	56
4. Απολογιστικά στοιχεία του πρώτου χρόνου λειτουργίας	56
Συμπεράσματα	60
Βιβλιογραφία	64
Ξενόγλωσση	67

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Μέρος Πρώτο

1.1 Έννοια και περιεχόμενο της κοινωνικής πολιτικής

Ο όρος «κοινωνική πολιτική» εγείρει μια σειρά προβληματισμών και ερωτήσεων σχετικά με τη φύση και τις βασικές λειτουργίες που καλείται να επιτελέσει (Gilbert & Terrell, 2002). Στο παρόν κεφάλαιο διάφοροι ορισμοί πρέπει να ληφθούν υπόψη όπως και σχετικές έννοιες («κοινωνική διοίκηση», «κοινωνικές υπηρεσίες», «κοινωνική πρόνοια», «κοινωνική ασφάλιση» και «κράτος πρόνοιας» ανάμεσα σε άλλες). Αναφορικά με την ίδρυση κέντρων Κοινότητας με παράρτημα Ρομά, θα πρέπει να απαντηθούν διάφορα ερωτήματα όπως η συνεισφορά της κοινωνικής πολιτικής ή, με άλλα λόγια, κατά πόσο μπορεί να ανταποκριθεί επιτυχώς η ελληνική κοινωνία στην αναγνώριση των κοινωνικών αναγκών και προβλημάτων που συνδέονται με αυτό το κοινωνικό φαινόμενο. Σύμφωνα με τον McManaman (1958) πριν κάποιος προχωρήσει στον προσδιορισμό της έννοιας της κοινωνικής πολιτικής, πρέπει πρώτα να προσδιορίσει τις αρχές και τους στόχους ορισμένων τομέων της κοινωνικής ζωής και της οργάνωσης του κοινωνικού ιστού, χρησιμοποιώντας την έννοια της *κοινωνικής μηχανικής* (*social engineering*), δηλαδή το σύνολο των μεθόδων και τεχνικών δράσης, διαχείρισης, οργάνωσης και εφαρμογής της ανθρώπινης χειραγώγησης.

Ακόμη και αν στον προσδιορισμό της έννοιας της κοινωνικής πολιτικής δεν περιλαμβάνεται η κοινωνική μηχανική, εντούτοις ζητήματα ηθικών και πολιτικών αξιών παραμένουν και δεν μπορούν να αγνοηθούν. Σύμφωνα με τον Glazer (1988) σε αρκετές περιπτώσεις πρωτοβουλιών και δράσεων κοινωνικής πολιτικής ελλοχεύει ο κίνδυνος της πολιτικής προπαγάνδας, υπογραμμίζοντας ακόμη περισσότερο την ανάγκη για σαφή προσδιορισμό της έννοιας.

Τι αντικατοπτρίζεται στον όρο κοινωνική πολιτική; Για τις ανάγκες της παρούσας διπλωματικής, η λέξη «πολιτική» μπορεί να θεωρηθεί ότι αναφέρεται στις αρχές που διέπουν ορισμένες κρατικές δράσεις και πρωτοβουλίες που κατευθύνονται προς εκπλήρωση συγκεκριμένων σκοπών (McClelland, 2006). Σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, η κοινωνική πολιτική σημαίνει δράση και χρήση μέσων με συγκεκριμένο σκοπό και άρα στον πυρήνα της εμπεριέχει την έννοια της αλλαγής: μεταβαλλόμενες καταστάσεις, συστήματα, πρακτικές, όπως και τη συνεπακόλουθη συμπεριφορά ενός κοινωνικού συνόλου. Όπως υποστηρίζουν και οι Vargas-Hernandez, Noruzi και Ali (2011) η έννοια της «πολιτικής» έχει νόημα μόνο αν μια κοινωνία, ομάδα ή οργάνωση μπορεί να επιφέρει μια σειρά ουσιαστικών αλλαγών ή να κινητοποιήσει κατάλληλες διαδικασίες για την εφαρμογή των αλλαγών αυτών. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Titmuss (1974, σελ. 8): «οι πολιτικές αναφορικά με τον καιρό δεν μπορούν να εφαρμοστούν, διότι, μέχρι στιγμής, είναι αδύνατον να αλλάξει κατόπιν πρωτοβουλιών». Εντούτοις, μπορούν να εφαρμοστούν πολιτικές για την εκπαίδευση των παιδιών Ρομά, επειδή με την εφαρμογή κατάλληλων μέτρων, όπως στην περίπτωση του δήμου Ναυπακτίας, μπορούν να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής τους, προσφέροντάς τους καλύτερες προοπτικές για το μέλλον.

Συμπυκνώνοντας το νόημα των παραπάνω προτάσεων, η κοινωνική πολιτική είναι, πρώτον, η επιστημονική ανάλυση των κοινωνικών δράσεων για δίκαιη διανομή της ευημερίας και, δεύτερον, ένας καθρέφτης που αντικατοπτρίζει τις αξίες και τα πρότυπα μιας κοινωνίας (McClelland, 2006). Η κοινωνική πολιτική αντανακλά ιδέες και οράματα τα οποία διαμορφώνουν τον ρόλο της σύμφωνα με αυτά που μία κοινωνία πιστεύει και επιδιώκει και «υπάρχει μία δέσμευση να χρησιμοποιούνται οι δυνάμεις και οι πόροι του κράτους, που σημαίνει της κοινωνίας, για το κοινό καλό» (George & Wilding, 1994, σελ. 201) ή όχι. Σύμφωνα με τη φράση αυτή, αν η δέσμευση αυτή είναι σε ισχύ, το είδος της επιθυμητής κοινωνίας συνδέεται με ένα σύστημα που “προνοεί για αξιοπρεπή κοινωνική κάλυψη”, που

συμφιλιώνει την ελευθερία με την ισότητα, την ατομική ευημερία με το συλλογικό όφελος. Αν δεν συνδέεται, τότε η πολιτική επιστήμη αποτελεί ένα σύστημα "εκ των υστέρων ανακούφισης", που έχει ακρωτηριασμένο ρόλο, όπου διαχειρίζεται απλώς την ανισότητα και αποτρέπει την ακραία φτώχεια (Βενιέρης, 2015, σελ. 22). Ο όρος κοινωνική πολιτική συνδέεται γενικότερα με την καταγραφή, ιεράρχηση και κάλυψη κοινωνικών κινδύνων και αναγκών μέσα από σύνολο ρυθμίσεων και παροχών σε τομείς όπως οι υπηρεσίες πρόνοιας, η υγεία, η ασφάλιση, η απασχόληση η στέγαση, η παιδική μέριμνα, η προστασία της τρίτης ηλικίας και η προστασία ατόμων με αναπηρίες. Σύμφωνα με το Βενιέρη (2015), ο απώτατος στόχος της κοινωνικής πολιτικής στοχεύει στην κοινωνική συνοχή και ειρήνη.

Από την άλλη, μπορεί βεβαίως να υποστηριχθεί ότι η κοινωνική πολιτική (ή πιο συγκεκριμένα, ένα σύστημα κοινωνικής πρόνοιας) να είναι απλά μέρος των μηχανισμών αυτορρύθμισης, οι οποίοι ενσωματώνονται σε ένα «φυσικό» κοινωνικό σύστημα (Kravchenko, 2016). Αυτό θα σήμαινε ότι η ιστορία της ανάπτυξης των κοινωνικών υπηρεσιών κυρίως στις αναπτυγμένες χώρες από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα έως και σήμερα είναι, κατά μία έννοια, προκαθορισμένη και αναπόφευκτα θα συνέβαινε λόγω μιας «φυσικής» τάσης του κοινωνικού συστήματος να αποκαθιστά την ισορροπία και τάξη ανάμεσα στους πολίτες του (Parsons, 2007). Κάποιο μέρος της θεωρίας του Parsons διατηρεί αυτή την ιδέα ισορροπίας στον κοινωνικό ιστό, ενώ ο Titmuss (1974) χαρακτηρίζει την έννοια της ισορροπίας ως μια συντηρητική ιδεολογία παρόμοια με την φιλοσοφία ότι «Όλα είναι για το καλύτερο σε αυτήν την καλύτερη εκδοχή από όλους τους δυνατούς κόσμους που θα μπορούσαν να υπάρξουν» (σελ. 25). Από την άλλη ο Talcott (2013) συγκρίνει την προσέγγιση αυτή με την οικονομική θεωρία με την αντίληψη της καλύτερης δυνατής αυτορρύθμισης της κοινωνίας μέσω της προσφοράς και ζήτησης της ιδιωτικής αγοράς, θεωρώντας τη διάσταση της ισορροπίας πολύ μηχανιστική και επηρεασμένη περισσότερο

από τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς παρά από τις θεωρίες και πρακτικές της πολιτικής επιστήμης και της κοινωνιολογίας.

Όταν χρησιμοποιείται ο όρος «κοινωνική πολιτική» δεν πρέπει, επομένως σύμφωνα με τον Le Grand (1997) να συγχέεται με μια πράξη αλτρουισμού, ή εκδήλωση ανησυχίας για τους συνανθρώπους, ή ανησυχία για την ισότητα μεταξύ των πολιτών και ούτω καθεξής. Ούτε πρέπει να εξάγεται το συμπέρασμα πως επειδή οι αναπτυγμένες χώρες έχουν θεσπίσει ένα καλά οργανωμένο σύστημα κοινωνικής πολιτικής με την παροχή πολλών κοινωνικών υπηρεσιών, στην πραγματικότητα λειτουργούν για να προωθήσουν τους σκοπούς της προοδευτικής αναδιανομής πλούτου και υλικών αγαθών, της ισότητας και του κοινωνικού αλτρουισμού. Ο Sieber (2013) τονίζει πως αυτό που θεωρείται ως «ευημερία» για ορισμένες ομάδες μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες για κάποιες άλλες, χωρίς να υπάρχει ένας κοινός άξονας για το τι προσδιορίζεται ως ευεργετικό και μη.

Τέλος, σημαντική παράμετρος στον προσδιορισμό της έννοιας της «κοινωνικής πολιτικής» είναι το γεγονός ότι δε συνεπάγεται πειθαρχία ή συμμόρφωση με οποιοδήποτε πολιτικό κόμμα ή αντίστοιχη ιδεολογία. Σύμφωνα με τον Titmuss (1974, σελ. 27): «Όλοι οι πολίτες έχουν τις προσωπικές αξίες και τις προκαταλήψεις τους· τα δικαιώματα και τα καθήκοντά τους και έχουν την ευθύνη να κάνουν τις αξίες τους σαφείς στους άλλους· και έχουμε ιδιαίτερο καθήκον να το πράξουμε όταν συζητάμε ένα θέμα όπως η κοινωνική πολιτική, η οποία, σαφέστατα, έχει δεν έχει κανένα νόημα αν θεωρείται ουδέτερη ηθικά, χωρίς αξίες· είναι η κατάθεση της προσωπικής αλήθειας».

Ο Marshall (1975) για να βοηθήσει την έρευνα της κοινωνικής πολιτικής έχει προτείνει τρία μοντέλα ή λειτουργίες της κρατικής κοινωνικής πολιτικής, τα οποία ως ένα βαθμό είναι αλληλοαποκλειόμενα. Ο σκοπός των μοντέλων αυτών σύμφωνα με τον Janowitz (1971) δεν είναι τόσο πραγματιστικός (με την έννοια της ταξινόμησης) αλλά περισσότερο περιγραφικός,

για να βοηθήσει στην αποσαφήνιση ορισμένων διαστάσεων της κοινωνικής πολιτικής, λαμβάνοντας υπόψη πραγματικά περιστατικά, τα συστήματα και τις επιλογές που αφορούν ορισμένους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής. Εν κατακλείδι, τα τρία μοντέλα μπορούν να περιγραφούν ως εξής:

Μοντέλο Α: Το πρότυπο υπολειπόμενης πρόνοιας της κοινωνικής πολιτικής

Το μοντέλο αυτό βασίζεται στην προϋπόθεση ότι υπάρχουν δύο "φυσικά" (ή κοινωνικώς προσδιοριζόμενα) κανάλια μέσω των οποίων ένα οι ανάγκες του ατόμου ικανοποιούνται επαρκώς -τα κανάλια αυτά αποτελούνται από την ιδιωτική αγορά και την οικογένεια. Μόνο όταν αυτά καταρρεύσουν, θα πρέπει να αρχίσουν να εφαρμόζονται πρακτικές και δομές κοινωνικής πρόνοιας και πάλι μόνο προσωρινά. Όπως αναφέρει ο Peacock (1960, σελ. 11): «Ο πραγματικός σκοπός της κοινωνικής πρόνοιας και των υπηρεσιών της κοινωνικής πολιτικής είναι στην πραγματικότητα μια κρατική πρωτοβουλία που διδάσκει στους πολίτες της πώς να ζουν ικανοποιητικά χωρίς αυτήν». Η θεωρητική βάση του μοντέλου αυτού βρίσκεται από τις πρώτες ημέρες που τέθηκε σε ισχύ ο «Νέος Νόμος των Φτωχών» (Poor Law Amendment Act, 1834) (Nicholls, 2016) και υποστηρίζεται σε μηχανιστικές και βιολογικές δομές της κοινωνίας, ενώ έχει προωθηθεί από τους κοινωνιολόγους Spencer και Radcliffe-Brown και από διάφορους οικονομολόγους, όπως ο Friedman (Firth, 1954).

Μοντέλο Β: Το μοντέλο βιομηχανικής επίδοσης-απόδοσης της κοινωνικής πολιτικής

Αυτό το μοντέλο ενσωματώνει μια σημαντική οικονομική διάσταση στα ιδρύματα και τις υπηρεσίες της κοινωνικής πρόνοιας. Θεωρεί ότι οι κοινωνικές ανάγκες πρέπει να ικανοποιούνται με βάση τα προσόντα, τις επιδόσεις και την παραγωγικότητα στην εργασία των πολιτών. Το μοντέλο αυτό προέρχεται από διάφορες οικονομικές και ψυχολογικές θεωρίες σχετικά με τα ατομικά κίνητρα, την προσπάθεια και την ανταμοιβή, και τον

σηματισμό ομάδων που υπακούουν σε συγκεκριμένους ενδοομαδικούς κανόνες, διαμορφώνοντας μια κοινή πίστη. Το μοντέλο αυτό επίσης έχει περιγραφεί και ως «μοντέλο χειραφέτησης» (Mkandawire & Unies, 2001).

Μοντέλο Γ: Το θεσμικό αναδιανεμητικό μοντέλο κοινωνικής πολιτικής

Το μοντέλο αυτό θεωρεί την κοινωνική ευημερία ως ένα σημαντικό ολοκληρωμένο θεσμικό όργανο στην κοινωνία, παρέχοντας καθολικές υπηρεσίες εκτός των νόμων της οικονομικής αγοράς, με βάση την αρχή της ανάγκης. Εν μέρει βασίζεται σε θεωρίες σχετικά με τις πολλαπλές επιπτώσεις της κοινωνικής αλλαγής και του οικονομικού συστήματος και εν μέρει στην αρχή της κοινωνικής ισότητας. Είναι βασικά ένα μοντέλο που ενσωματώνει συστήματα ανακατανομής των διαθέσιμων πόρων σε βάθος χρόνου, επιδιώκοντας τη δίκαιη κατανομή (Korpi & Palme, 1998).

Αυτά τα τρία μοντέλα αποτελούν, όπως διαφαίνεται και παραπάνω, μόνο πολύ ευρείες προσεγγίσεις στις θεωρίες και τις ιδέες οικονομολόγων, φιλοσόφων, πολιτικών επιστημόνων και κοινωνιολόγων. Ένα τέταρτο μοντέλο, οι «τρεις κόσμοι του καπιταλισμού της ευημερίας» (Esping-Andersen, 1990) κατά μία έννοια συμπυκνώνει και οριοθετεί χρονικά τα παραπάνω ρεύματα, αναλόγως της εποχής που εφαρμόστηκαν. Ξεκινώντας από τους πρώτους προνοιακούς θεσμούς και το 19^ο αιώνα, η κοινωνική πολιτική οδηγήθηκε σε μια από-εμπορευματοποίηση με την ενίσχυση και παγίωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον παγκόσμιο πολιτικό χάρτη του 20^{ου} αιώνα. επομένως, το πρότυπο υπολειπόμενης πρόνοιας της κοινωνικής πολιτικής που παρουσιάστηκε πρώτο, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως η απαρχή εφαρμογής πολιτικών κοινωνικής πρόνοιας (σοσιαλδημοκρατικός τύπος) (Κωτσονόπουλος, 2015) και το δεύτερο πρότυπο ως πρότυπο εμπορευματοποίησης (ή

σύμφωνα με τον Κωτσονόπουλο, συντηρητικό- κορπορατιστικό τύπο). Παρακάτω, περιγράφεται αναλυτικότερα το μοντέλο του Esping-Andersen (1990):

Οι τρεις κόσμοι του καπιταλισμού της ευημερίας (Three Worlds of Welfare Capitalism).

Το μοντέλο αυτό σύμφωνα με τον Κωτσονόπουλο (2015) έχει ασκήσει την μεγαλύτερη επιρροή στην ανάλυση των διαφορετικών κρατών πρόνοιας. Η βασική του θεωρία πηγάζει από την τάση διαφοροποίησης του από μια στενή θεώρηση του κράτους πρόνοιας, δηλαδή, όπως προαναφέρθηκε, ενός κρατικού προγράμματος παροχής βοήθειας στις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού, το οποίο μπορεί να μετρηθεί και να αξιολογηθεί ως προς την αποτελεσματικότητα εφαρμογής του και των δαπανών που έχει καταβάλει. Αντίθετα, η προσέγγιση που υιοθετεί είναι «ολιστική» υπό το πρίσμα ότι ένα κράτος πρόνοιας αποτελεί σημαντική διάσταση της πολιτικής οικονομίας μιας χώρας, καθώς προκύπτει από οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές διεργασίες, και συνεπώς επηρεάζει τις διεργασίες αυτές αλλά και τον χαρακτήρα της εθνικής πολιτικής οικονομίας.

Το μοντέλο αυτό με βάση αυτή την εννοιολογική προσέγγιση διαχωρίζει την θέση του από τις παραδοσιακές εξηγήσεις για την ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας που έχουν να κάνουν με την πορεία του καπιταλισμού και της βιομηχανοποίησης της παραγωγής, αλλά και από τις πιο «θεσμικές» προσεγγίσεις, (όπως η «διπλή κίνηση» κατά Polanyi). Αντίθετα, σύμφωνα και με τον Κωτσονόπουλο (2015) το μοντέλο των τριών κόσμων υιοθετεί και αναπτύσσει περαιτέρω τη λεγόμενη «θεωρία των πηγών της ισχύος» (Power Resource Theory – PRT), η οποία εστιάζει την προσοχή της στο ρόλο των κοινωνικών τάξεων ως τον καθοριστικό καταλύτη αλλαγής. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή το ίδιο το κράτος πρόνοιας είναι μια πηγή ισχύος για την εργατική τάξη, καθώς επιτρέπει στους εργαζόμενους, οι οποίοι είναι κατά τα άλλα απομονωμένοι και αδύνατοι (σε ατομικό επίπεδο) μέσα στο σύστημα της αγοράς, να οργανωθούν και να διεκδικήσουν μεγαλύτερες και ευρύτερες αλλαγές.

Παλαιότερες εκδοχές της θεωρίας έθεταν στο επίκεντρο ειδικότερα την εργατική τάξη και της εκλογική δύναμη της αριστεράς και του συνδικαλιστικού κινήματος. Ο Esping-Andersen όμως δίνει έμφαση στην δυνατότητα δημιουργίας συνασπισμών/ συμμαχιών μεταξύ διαφορετικών τάξεων. Υιοθετεί την λογική του Marshall (1950), που τοποθετεί την έννοια της κοινωνικής «ιθαγένειας» - δηλαδή της παραδοχής ότι όλα τα μέλη μιας κοινωνίας πρέπει να έχουν κάποια μίνιμουμ κοινωνικά δικαιώματα, τα οποία τα αποκτούν επειδή είναι μέλη της κοινωνίας αυτής και όχι για παράδειγμα γιατί δουλεύουν, ή κάνουν παιδιά. Αυτά τα κοινωνικά δικαιώματα δεν είναι ανταποδοτικά. Στο πλαίσιο αυτό, η εξήγηση της διαμόρφωσης κάθε διαφορετικού συστήματος εξαρτάται από την φύση της κινητοποίησης της εργατικής τάξης, την δομή των συνασπισμών των κοινωνικών τάξεων και την ιστορική θεσμική κληρονομιά. Στο πλαίσιο αυτό το κράτος πρόνοιας σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή έχει σημασία και επιπτώσεις πάνω σε τρία βασικά στοιχεία της «κοινωνικής ιθαγένειας» (Isin, 2008): α) την απο-εμπορευματοποίηση (De-commodification) των εργαζομένων, δηλαδή το βαθμό στον οποίο οι παροχές του κράτους πρόνοιας θεωρούνται κοινωνικό δικαίωμα και επιτρέπουν στα άτομα να ζήσουν εκτός του συστήματος της αγοράς, β) την κοινωνική διαστρωμάτωση (social stratification), δηλαδή το ίδιο το κράτος πρόνοιας είναι ένα σύστημα διαστρωμάτωσης και γ) τη σχέση με εναλλακτικούς παρόχους κοινωνικών υπηρεσιών: το κράτος αλλά και την οικογένεια.

Ανάλογα με το πως διαφορετικά συστήματα επιδρούν σε αυτά τα χαρακτηριστικά δημιουργείται μια τυπολογία 3 βασικών/ ιδεατών κρατών πρόνοιας (Esping-Andersen, 1990): 1) το φιλελεύθερο κράτος πρόνοιας, το οποίο χαρακτηρίζεται από σημαντικό ρόλο της αγοράς και εμπορευματοποίηση των κοινωνικών παροχών, είναι κατά βάση υπολειμματικό και οδηγεί σε δεισμό και κατά συνέπεια δεν προάγει την ισότητα των τάξεων, 2) το συντηρητικό κράτος πρόνοιας, το οποίο χαρακτηρίζεται από καθολικότητα και περιθωριακό ρόλο της αγοράς, ωστόσο και από την ενίσχυση ιστορικών κοινωνικών διαχωρισμών, την

ενίσχυση του ρόλου του κράτους, διατήρηση του ρόλου της Εκκλησίας και της οικογένειας και 3) το σοσιαλδημοκρατικό κράτος πρόνοιας, το οποίο χαρακτηρίζεται από καθολικότητα, προωθεί συνεπώς την απο-εμπορευματοποίηση και περιορίζει τον ρόλο της αγοράς, ενώ ενισχύει και την «ανεξαρτησία» της οικογένειας, δίνοντας της την επιλογή για την εργασία.

Παρά τη συμβολή του μοντέλου αυτού, υπάρχουν ερευνητές που προτείνουν πολλές παραλλαγές, οι οποίες θα μπορούσαν να αναπτυχθούν επιδιώκοντας καλύτερη και πιο σαφή ταξινόμηση. Ωστόσο, αυτές οι προσεγγίσεις χρησιμεύουν για να υποδείξουν τις μεγάλες διαφορές που κυριαρχούν στο φάσμα της απόδοσης αξίας αναφορικά με το σκοπό, τα μέσα και τέλος την ίδια την έννοια της κοινωνικής πολιτικής. Κοινός παρονομαστής των μοντέλων αυτών, έστω και αν αντιπροσωπεύουν διαφορετικά κριτήρια επιλογής και χρήσης της δομών κοινωνικής πολιτικής, είναι η συμπερίληψη της ηθικής εργασίας και του θεσμού της οικογένειας (Titmuss, 1974). Και τα τρία μοντέλα έχουν εφαρμοστεί και στην Ελλάδα και διάφορα χαρακτηριστικά πιθανώς να έχουν εφαρμοστεί στην ίδρυση του κέντρου κοινότητας με παράρτημα Ρομά και να συνεχίζουν να εφαρμόζονται στη λειτουργία του. Στην επόμενη ενότητα αναλύεται η κοινωνική πολιτική στην τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα, η οποία προέκυψε βάσει των θεωριών και προσεγγίσεων που αναφέρθηκαν στην παρούσα ενότητα.

Μέρος Δεύτερο

2.1. Η επίδραση της ΕΕ στη διαμόρφωση κοινωνικής πολιτικής των κρατών μελών

Στο προηγούμενο κεφάλαιο περιγράφηκαν οι έννοιες και οι ιδιότητες που έχουν αποδοθεί στην κοινωνική πολιτική. Η Ελλάδα, όπως και άλλα κράτη-μέλη, έχει δεχτεί αρκετές επιρροές από την κεντρική διοίκηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς τη φύση και της εφαρμογές κοινωνικής πολιτικής (Falkner, 2003· Σακελλαρόπουλος & Αγγελάκη, 1993). Σε γενικές γραμμές, η κοινωνική πολιτική θεωρείται μια σειρά από αρχές με τις οποίες μια κυβέρνηση επιδιώκει να επηρεάσει τη διανομή του εισοδήματος, τις συνθήκες εργασίας και άλλες κοινωνικές συνθήκες, σύμφωνα με ένα πολιτικά καθορισμένο κριτήριο της ανάγκης και της ευπάθειας του πληθυσμού (Kleinman, 2002). Άλλοι τρόποι εφαρμογές κοινωνικής πολιτικής που έχουν αναφερθεί, περιλαμβάνουν τη ρύθμιση φόρων και τις κρατικές παροχές, έλεγχος και ρύθμιση της αγοράς εργασίας, του κρατικού συστήματος υγείας και της ασφάλισης, με ειδικές παροχές για ευάλωτες ή μειονεκτούσες σε σχέση με το κύριο σώμα του πληθυσμού ομάδες (Hantrais, 1995).

Οι εφαρμογές της κοινωνικής πολιτικής θα μπορούσαν σύμφωνα με τους Hine και Kassim (1998) να εκληφθούν σε γενικό ή ειδικό πλαίσιο. Θα μπορούσε να λεχθεί ότι οι διατάξεις και οι νόμοι της ΕΕ καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των πολιτικών παροχής βοήθειας στις περιφέρειες, κοινωνική παρέμβαση για την αναδιάρθρωση τομέων βιοτεχνίας και βιομηχανίας και τη βελτίωση της γεωργίας με απώτερο σκοπό την ενίσχυση εισοδήματος (Morel & Palier, 2011). Δεδομένου ότι ο όρος της κοινωνικής πολιτικής έχει ευρύ φάσμα εφαρμογών όπως παρουσιάστηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρεται ένας πιο περιορισμένος ορισμός που επικεντρώνεται στους βασικούς άξονες της κοινωνικής πολιτικής, όπως γίνεται αντιληπτός με την παραδοσιακή του ερμηνεία, δηλαδή εστιάζοντας στις εργασιακές συνθήκες, τις πολιτικές που κυριαρχούν στην αγορά, την συνεχή κατάρτιση, τις ίσες ευκαιρίες σε όλους τους πολίτες, ανεξαρτήτως φυλής,

ιθαγένειας και θρησκείας και τη συνεργασία μεταξύ κοινωνικών φορέων (Cechin-Crista, Mihut, Dobrin & Blaj, 2013· Vanhercke, Natali & Bouget, 2017).

Κατά την εξέταση των επιπτώσεων της επίδρασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα κράτη μέλη, τίθεται η έννοια της κρατικής αυτονομίας (Menon & Kassim, 1996), η οποία εντέλει αποτελεί ένα εργαλείο ανάλυσης της ταυτότητας, των εφαρμογών και των στόχων της κοινωνικής πολιτικής, η οποία σε χώρες όπως η Ελλάδα που υπολείπονται σε θέματα διοίκησης, οικονομίας και ανάπτυξης άλλα κράτη- μέλη, συνήθως εφαρμόζουν κατά γράμμα τα ευρωπαϊκά προγράμματα και τις οδηγίες που δίνονται, χωρίς να ενσωματώνονται στον ευρύτερο κρατικό σχεδιασμό και χωρίς να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του πληθυσμού (Βότση, 2017). Σύμφωνα με τους Hine και Kassim (1998) και Mosher και Trubek (2003) υπάρχει ένα μεγάλο φάσμα μηχανισμών που χρησιμοποιεί η ΕΕ με τους οποίους οι κυβερνήσεις πολλών κρατών-μελών περιορίζονται να εφαρμόζουν συγκεκριμένες πολιτικές ακόμη και όταν, από νομική σκοπιά, είναι ελεύθερες και μην τις εφαρμόσουν. Μηχανισμοί όπως για παράδειγμα, η οικονομική αλληλεξάρτηση, η διακρατική ροή πληροφοριών και οι τεράστιες διαφορές στη στρατιωτική δύναμη και εξοπλισμό έχουν επηρεάσει την ικανότητα των κρατών να επιτύχουν στόχους ανεξάρτητους από τους στόχους που θέτει η ΕΕ, ακόμη και αν διατηρούν ανεξαρτησία από το νόμο. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνουν και οι Menon και Kassim (1996, σελ. 3): *«Η φαινομενική κυριαρχία ενός οποιουδήποτε πολιτικού οργάνου/ φορέα αποτελεί ένα χαρακτηριστικό του, χωρίς να καταγράφει όλες τις δυνατές πτυχές της εξουσίας του»*.

Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή πολιτικών εντός της ΕΕ επιδιώκεται μέσω πολυεπίπεδων θεσμών και μέσω πολύπλοκων και συχνά συγκεχυμένων διαδικασιών, πολλές από τις οποίες είναι ανεπίσημες (Featherstone & Radaelli, 2003). Οι εμπλεκόμενοι φορείς συχνά έχουν πολλαπλούς στόχους, υπηρετώντας διαφορετικά πολιτικά συμφέροντα, όπως επίσης δραστηριοποιούνται σε διάφορα δίκτυα, εντός και εκτός συνόρων της χώρας- έδρας τους και

λειτουργούν σε επικαλυπτόμενα νομικά πλαίσια. Αρκετοί σύγχρονοι ερευνητές έχουν παρατηρήσει ότι κατά την εφαρμογή σύγχρονων κρατικών παρεμβάσεων σε θέματα κοινωνικής πολιτικής και όχι μόνο, τα εγχώρια πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα αποτελούν μόνο ένα μέρος της εφαρμογής τους. Σύμφωνα με κάποιους ερευνητές (Agnew, 2001· Börzel, 2002· Olsen, 2002) πολλά κράτη τα οποία τυπικά θεωρούνται φιλελεύθερα, με διοικούντες κυβερνητικών γραφείων, αν και έχουν τοποθετηθεί με δημοκρατικές εκλογές, δεν είναι σε θέση να επιλέξουν ελεύθερα και αυτόνομα πολιτικούς στόχους ή να εφαρμόσουν τις πολιτικές της προτίμησής τους, αν δεν ακολουθούν τα πρότυπα που έχει καθορίζει η ΕΕ. Παρά όμως τις διαφωνίες που εκφράζονται για το διοικητικό ρόλο της ΕΕ, οι μηχανισμοί της ελέγχουν τις ισορροπίες των φιλελεύθερων θεσμικών οργάνων και επεμβαίνουν καίρια σε περιόδους όπως αυτή των τελευταίων δύο δεκαετιών, με την έξαρση των μεταναστευτικών ρευμάτων και τον κοινωνικό πλουραλισμό που δημιουργήθηκε μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, επιφέροντας μια κρίση σε κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό επίπεδο (Gross & Juncos, 2010). Επομένως, παρά τον αντίλογο για τη μεγιστοποίηση της πραγματικής αυτονομίας των κρατών- μελών, ίσως η απουσία ή ο περιορισμένος ρόλος των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων (ΕΟΚ / ΕΚ / ΕΕ) κατά τη χάραξη πολιτικής κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, να επέφερε ακόμη χειρότερο αντίκτυπο στη δράση και την ανάπτυξη πολιτικών από τα ίδια τα κράτη, ανεξάρτητα χωρίς να ακολουθούν συγκεκριμένες οδηγίες (Guillén & Palier, 2004).

Εξετάζοντας το σύστημα της ΕΕ από την κορυφή ως τη βάση του, είναι δυνατόν να περιγραφεί η Ένωση ως ένα πολιτικό σύστημα με δική του δομή, εδραιωμένη ταυτότητα και νόμιμη δράση, το οποίο εφαρμόζει διαδικαστικούς κανόνες και συμβάσεις (Andersen & Eliassen, 1993· Wessels, 1997). Ωστόσο, δεν αποτελεί ένα ομοσπονδιακό κράτος όπως κάποιες χώρες της ΕΕ (πχ. Γερμανία), αν και διαθέτει αρκετές πολιτικές αρμοδιότητες οι οποίες έχουν αποδοθεί στην Κοινότητα με την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ,

ασκεί επιρροή στα κράτη μέλη και διαθέτει την ικανότητα να χαράσσει πολιτική και να διασφαλίσει την εφαρμογή τους σε νομικά πλαίσια, σύμφωνα με τη νομική της εξουσία (Grieco, 1995). Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί και για τα κράτη- μέλη. Τα κράτη – μέλη διατηρούν τον επίσημο έλεγχο των πολιτικών που ασκούν σε πολλούς τομείς, αλλά για να επιτύχουν στόχους σε άλλους τομείς που μπορεί να περιορίζονται, πρέπει να ασκήσουν πίεση στα κεντρικά όργανα της ΕΕ (Cowles, Caporaso & Risse-Kappen, 2001· Mattli & Plümper, 2002· Sandholtz & Sweet, 1998). Επομένως, ένα κράτος-μέλος μπορεί να χάσει τον έλεγχο της διαδικασίας χάραξης πολιτικής, όχι μόνο όταν υπερψηφίζεται μέσω διαδικασιών πλειοψηφικής προτίμησης, αλλά και, πιο συχνά, όταν συνειδητοποιεί ότι πρέπει να συμβιβαστεί με άλλα κράτη-μέλη ώστε να επιτευχθούν από κοινού ορισμένοι από τους στόχους του (όπως στην περίπτωση του μεταναστευτικού ρεύματος της τελευταίας πενταετίας)· ή όταν η αντικειμενική εκτίμηση της αγοραστικής του δύναμης περιορίζει την κυβέρνησή του να υιοθετήσει πολιτικές που πιθανώς να αντιβαίνουν στις αξίες που πρεσβεύει· ή όταν οι επαφές και οι διασυνδέσεις του με το περιβάλλον της ευρωπαϊκής πολιτικής αλλάζουν το πολιτικό και κοινωνικό κλίμα, όπως εκφράζεται μέσα από τις στάσεις σημαντικών οικονομικών παραγόντων (ιδιωτών ή κρατών), στην εγχώρια κοινή γνώμη και σε υπηρεσίες του ίδιου του κράτους μέλους.

Η φιλοσοφία της εφαρμογής πολιτικών της ΕΕ (1980 – 1990). Ο ρόλος της κοινωνικής πολιτικής της ΕΕ μπορεί να περιγραφεί και να γίνει πολύ πιο κατανοητός κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια της εφαρμογής της (Falkner, 2003· Hantrais, 1995). Εν μέρει, αυτό πιθανώς να οφείλεται στο γεγονός ότι οι ακαδημαϊκοί αναλυτές έχουν κατανοήσει καλύτερη τις σχετικές διαδικασίες, τα κίνητρα και τις αιτίες εφαρμογής τέτοιων πολιτικών, όπως θα παρουσιαστεί παρακάτω. Από την άλλη, ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι με το πέρασμα του χρόνου έγινε πιο σαφείς οι συνέπειες και οι

κατευθύνσεις των πολιτικών που υιοθετήθηκαν. Τα συμπεράσματα αυτά συχνά οδηγούν στην ανάγκη για σχεδιασμό νέας πολιτικής και πρωτοβουλιών, καθώς αλλάζουν και οι κοινωνικές ανάγκες. Αυτή η διαδικασία, γνωστή στην ορολογία της πολιτικής επιστήμης ως «μετατόπιση» (spillover) (Peterson, 1992), συμβαίνει μέσα στο ίδιο το εθνικό πολιτικό σύστημα μιας χώρας, καθώς και μεταξύ των χωρών και εμφανίζεται σε οποιοδήποτε περίπλοκο κυβερνητικό σύστημα, όταν οι πολιτικές που υιοθετούνται έχουν σημαντικές και συχνά απρόβλεπτες παρενέργειες (Occhipinti, 2003). Αναφορικά με τη σχέση της ΕΕ και των κρατών-μελών, το φαινόμενο της μετατόπισης έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς έχουν ειπωθεί διάφορα επιχειρήματα σχετικά με το βαθμό στον οποίο αποτελεί μια ενιαία διαδικασία που μετατοπίζει τη θέση εξουσίας από την πρωτεύουσα ενός κράτους-μέλους στις Βρυξέλλες. Αν και δεν έχει καταστεί σαφές ούτε ο τρόπος της μετατόπισης ούτε αν αποτελεί ένα αναπόφευκτο γεγονός (Flynn, 2005· Green, 1998· Macdonald & Nielsson, 1995) πολλές πολιτικές πρωτοβουλίες ιδίως στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής έχουν ξεκινήσει από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και έχουν εφαρμοστεί στην Ελλάδα. Ταυτόχρονα, χώρες σαν την Ελλάδα (Ισπανία, Πορτογαλία) παρουσιάζουν μια ασάφεια ως προς το κέντρο άσκησης εξουσίας, περιορίζοντας την πολιτική τους αυτονομία καθώς (και ιδίως κατά τα χρόνια της οικονομικής κρίσης) προσπαθούν να υιοθετήσουν ένα νέο πολιτικό πρόγραμμα (Ladner, Keuffer & Baldersheim, 2016).

Η περίπτωση της κοινωνικής πολιτικής παρέχει ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που περιγράφει το παραπάνω φαινόμενο. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα -το πολιτικό όργανο με τη σημαντικότερη πολιτική επιρροή στη Δυτική Ευρώπη- από την αρχή δημιουργήθηκε με βάση της διαδικασίες και τους νόμους της ελεύθερη αγοράς (Cini, 1996). Ο «προκάτοχός» της, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, συμμετείχε σε υψηλό βαθμό στην επιβολή κανονιστικών ρυθμίσεων στα μέλη της ως πολιτικό αντάλλαγμα για την ένταξη της βιομηχανίας και των υπηρεσιών με την κατάργηση των δασμολογικών -και μη- εμποδίων στο

εμπόριο με την υπογραφή της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (Common Agricultural Policy) (Ackrill, 2000· Grant, 1997· Nugent & Rhinard, 2015). Κατά τη δεκαετία του 1980, η διαδικασία αυτή επιταχύνθηκε με προγράμματα για την εσωτερική αγορά της Ευρώπης, αλλά αμφισβητήθηκε με την ανάπτυξη της διεθνούς οικονομίας, την παγκοσμιοποίηση της αγοράς κεφαλαίων, τις ενισχυμένες ανταγωνιστικές πιέσεις από τις νέες βιομηχανικές οικονομίες και από σημαντικά προγράμματα επιχειρηματικής αναδιάρθρωσης, τα οποία προκάλεσαν μια «εργασιακή ανασφάλεια» και μεγέθυναν τις διαφορές εισοδήματος μεταξύ των πολιτών της ΕΕ (Chung & van Oorschot, 2010). Όταν οι εξελίξεις αυτές άρχισαν να επηρεάζουν σημαντικά την ευρωπαϊκή αγορά, η ΕΕ για να αποκαταστήσει την ισορροπία μεταξύ πολιτών αλλά και μεταξύ χωρών, αποφεύγοντας αγορακεντρικές διαδικασίες, άρχισε να εφαρμόζει μια σειρά από προγράμματα κοινωνικής πολιτικής σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας (Burchell, Ladipo & Wilkinson, 2005· Ρηγούτσου, 2014).

Αυτή η απόπειρα αντιστάθμισης των παγκόσμιων αλλαγών κατά τη δεκαετία του '80, υπό τη μορφή πολιτικών πρωτοβουλιών σε κοινοτικό επίπεδο για να διασφαλιστούν τα οφέλη των παραδοσιακών μοντέλων κοινωνικής προστασίας (Vanhercke, Natali & Bouget, 2017), αποτέλεσε τουλάχιστον εν μέρει το αποτέλεσμα μιας επιταχυνόμενης προσπάθειας για την ανόρθωση της αγοράς (Hine & Kassim, 1998). Αξίζει να υπογραμμιστεί σε αυτό το σημείο ότι οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης (και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα) δεν εφαρμόζαν (ή συνεχίζουν) ένα ομοιογενές και αδιαφοροποίητο κοινωνικό πρότυπο για όλα τα κράτη μέλη ή για κάθε περίπτωση, καθώς σύμφωνα με τον Rhodes (1998) υπάρχουν διαφορετικά μοντέλα. Παρόλα αυτά, μπροστά στον δυνάμει κίνδυνο ισχυρών και (σε μεγάλο βαθμό) μη κατευθυνόμενων οικονομικών αλλαγών, τα κράτη-μέλη αντιμετώπισαν την απειλή αυτή ως κοινή και έτσι προέκυψαν προγράμματα και εφαρμογές πολιτικών αδιαφοροποίητων σε αρχικά στάδια τα οποία εφαρμόστηκαν από κυβερνήσεις και κοινωνικούς παράγοντες, οι

οποίοι μέχρι εκείνη την περίοδο ήταν απρόθυμοι να εφαρμόσουν κοινές πολιτικές με άλλα κράτη.

Τα θέματα που προέκυψαν με την εφαρμογή αυτών των πολιτικών ήταν πολύπλοκα, χωρίς πάντα να αφορούν ένα μόνο κράτος (Dinan, 2004). Μια μεγάλη ανησυχία ήταν ότι η ολοένα αυξανόμενη οικονομική αλληλεξάρτηση θα εξέθετε μεγάλα ποσοστά των εργατικών δυνάμεων των κρατών-μελών, επιφέροντας αρνητικό αντίκτυπο ως αποτέλεσμα των γεωγραφικών προτιμήσεων επιχειρήσεων και εργοδοτών. Το φαινόμενο αυτό -που έγινε γνωστό ως «κοινωνικό ντάμπινγκ» (social dumping)- είχε αρχίσει να επηρεάζει δυσμενώς τα κράτη μέλη της ΕΕ, τα οποία άρχισαν να αμφισβητούν τις πολιτικές της πρωτοβουλίες (Cohen, 2010· Goodhart, 1998). Εντούτοις, εντάχθηκε στη νέα προσέγγιση της ΕΕ απέναντι στις παγκόσμιες αλλαγές που παρουσιάστηκαν στην αγορά με την αναδιαμόρφωση του εμπορίου και την μεγαλύτερη κινητικότητα των κεφαλαίων -προσεγγίσεις που φαινόταν να ανταποκρίνονται καλύτερα με τη συμπερίληψη της ρύθμισης της αγοράς εργασίας και των πρακτικών που υιοθετεί, των κοινωνικών παροχών, της δύναμης των συνδικάτων και των επιπέδων δεξιοτήτων και παραγωγικότητας του ενεργού πληθυσμού (Hine & Kassim, 1998· Nyssens, 2007). Ο αντίκτυπος αυτών των πολιτικών σε επίπεδο παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας δεν θα είχε σταθεί ποτέ τόσο άμεσος ούτε ορατός, όπως για παράδειγμα οι ταχείες μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των κρατικών ενισχύσεων ή των πολιτικών μη επιβολής δασμών, αλλά, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '80, ήταν ωστόσο μια σημαντική και ολοένα αυξανόμενη περιπλοκή διαδικασία πολιτικής ενοποίησης των κρατών-μελών (Dimelis & Paraiοannou, 2011). Αν οι μακροπρόθεσμες συνέπειες είχαν ότι η οικοδόμηση της αγοράς συνεπαγόταν καθοδικές ανταγωνιστικές πιέσεις στην κοινωνική πρόνοια σε επίπεδο κρατών μελών, ενώ οι εθνικές κυβερνήσεις απώλεσαν τελικά την ελευθερία να καθορίσουν το δικό τους εσωτερικό κοινωνικό πρόγραμμα, μια λύση ήταν ο έλεγχος σε κοινοτικό επίπεδο. Εν κατακλείδι, με τη νομισματική ένωση και κατόπιν πιέσεων

για σύγκλιση δημοσιονομικής πολιτικής των κρατών-μελών, τα κοινωνικά θέματα πέρασαν από την αυστηρή εποπτεία του εκάστοτε κράτους και στον έλεγχο από αρμόδια όργανα της ΕΕ (De Sousa, 2012· McNamara, 1998).

Με την εφαρμογή των πολιτικών αυτών και ενόψει των ραγδαίων παγκόσμιων αλλαγών, παρουσιάστηκαν διάφορα κοινωνικά ζητήματα τα οποία λόγω της τάσης για πολιτική ενοποίηση ήταν κατά βάση κοινά μεταξύ των κρατών-μελών και δε θα μπορούσαν να απουσιάζουν από την ατζέντα της ΕΚ (Ευρωπαϊκή Κοινότητα) (Hix & Høyland, 1999). Ο τότε Πρόεδρος της Επιτροπής, Jacques Delors, και ο Πρόεδρος της Γαλλίας, François Mitterrand εφάρμοσαν μια σειρά από πρωτοβουλίες στα μέσα της δεκαετίας του '80 (Hine & Kassim, 1998), που παρά το γεγονός ότι δεν στέφθηκε με επιτυχία, κορυφώθηκε με την υπογραφή και κατοχύρωση του Κοινοτικού Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων (1989) (Commission of the European Communities, 1990), ο οποίος και ενσωματώθηκε στο αποκαλούμενο κοινωνικό κεφάλαιο της Συνθήκης του Μάαστριχτ (1993) (Berghman, 1997). Έτσι, τουλάχιστον στο επίπεδο των δημόσιων πολιτικών συζητήσεων και αρχή εφαρμογής πρωτοβουλιών και προγραμμάτων, οι δύο αυτές δεκαετίες (1980 και 1990) έφεραν στο προσκήνιο το ζήτημα της κοινωνικής πολιτικής, στην οποία δόθηκε και αρκετά μεγαλύτερη έμφαση στην πολιτική ατζέντα της ΕΚ (Watson, 1993).

Κοινωνική πολιτική και ιθαγένεια. Αυτές οι πρωτοβουλίες που παρουσιάστηκαν παραπάνω είχαν βασιστεί σε προγενέστερες προσεγγίσεις, οι οποίες όμως δεν παρουσίαζαν ιδιαίτερη πρακτική εφαρμογή (George, 1996). Η κοινωνική πολιτική κατοχυρώθηκε ως κύριος τομέας της δράσης της ΕΟΚ στη Συνθήκη της Ρώμης, με τέσσερα άρθρα του σχετικά με το θέμα, τα σημαντικότερα από τα οποία περιλαμβάνονται είναι τα άρθρα από 117 μέχρι και το 128

(Fligstein & Stone Sweet, 2001· Maes, 2007). Το τμήμα για την Απασχόληση, τις Κοινωνικές Υποθέσεις και την Κοινωνική Ένταξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής καλύπτει όλο το φάσμα της εργασιακής απασχόλησης, τις εμπορικές και βιομηχανικές σχέσεις μεταξύ κρατών της ΕΕ όπως και μεταξύ κρατών της ΕΕ και χωρών εκτός ΕΕ και τις κοινωνικές υποθέσεις -το κύριο όργανο της Επιτροπής για την προαγωγή της κοινωνικής πολιτικής και με την πάροδο του χρόνου δημιουργήθηκαν διάφορες ομάδες εργασίας, κοινωνικά δίκτυα και συστήματα παρακολούθησης για τη διευκόλυνση της συλλογής και διάδοσης πληροφοριών και για την ενθάρρυνση της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των εθνικών οργανισμών αλλά και των φορέων/ οργανισμών και σχετιζόμενων ομάδων που ασχολούνται με την κοινωνική πολιτική (European Commission, 2008).

Ωστόσο, σύμφωνα με τον Hooghe (1996a, 1996b), ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ως προς την άσκηση της κοινωνικής πολιτικής ήταν πάντοτε διαφορούμενος, και ως προς τη συνταγματική της κατοχύρωση και ως προς την πολιτική της δράση. Η κοινωνική πολιτική δεν κατάφερε σε βάθος χρόνου να θεωρηθεί ως ένας σημαντικός τομέας δραστηριοποίησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή ως έναν από τους τομείς στους οποίους η Επιτροπή διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο είτε στην εφαρμογή πολιτικών είτε στον κατάλληλο επίσημο έλεγχο για εναρμόνιση των πολιτικών μεταξύ των χωρών (Edwards & Spence, 1997). Ο περιορισμένος ρόλος της μπορεί να εξηγηθεί από πολλούς παράγοντες, όπως από την κυριαρχία κάποιων κρατών μελών για πολιτικές που αφορούσαν την άμεση κατανομή του εισοδήματος και την απαίτηση ομοφωνίας, από πολιτικούς φόβους ότι οι φορολογούμενοι θα αντισταθούν σε μεγάλες διαφορές ως προς τις φορολογικές τους υποχρεώσεις (για να εξευρεθούν οι κατάλληλοι πόροι που θα τροφοδοτήσουν προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας) και από τους περιορισμένους δημοσιονομικούς πόρους και τα αδύναμα θεσμικά όργανα της ίδιας της ΕΚ, τα οποία παρά τους σχεδιασμούς για την αποτελεσματική και δίκαιη κατανομή των υπαρχόντων πόρων δεν έχουν βρεθεί ιδιαίτερα αποτελεσματικά για τις μη αναπτυγμένες

χώρες της ΕΕ. Τέλος, σημαντική παράμετρος για τις ανίσχυρες πρωτοβουλίες κοινωνικής πολιτικής της ΕΕ στα αναπτυγμένα κράτη στάθηκαν και οι σημαντικές μεταβολές του τρόπου εφαρμογής αλλά και του περιεχομένου της κοινωνικής στήριξης της ΕΚ (Cini, 1996· Hooghe, 2001· Nugent & Rhinard, 2015).

Για τους λόγους αυτούς, η ιδιαίτερη έμφαση που δόθηκε στην κοινωνική πολιτική ήταν ουσιαστικά μια πολιτική στην οποία οι πολιτικές δικαιολογούνταν λόγω της συμβολής τους στην οικοδόμηση της ευρωπαϊκής αγοράς και από το γεγονός ότι επιβλήθηκαν σε όλα τα μέλη του εργατικού δυναμικού (εργαζόμενοι και εργοδότες) (Hine & Kassim, 1998). Ως εκ τούτου, το άρθρο 119 αφορούσε την αρχή της ισότητας στην αμοιβή και το άρθρο 121 αφορούσε τους κοινούς κανόνες κοινωνικής ασφάλισης, ενώ οι διατάξεις των άρθρων 123-128 (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) προβλέπουν ελάχιστη χρηματοδότηση για την ενθάρρυνση της κατάρτισης και της κινητικότητας των εργαζομένων λόγω επαγγέλματος (Collins, 1983· Mazey, 1998· Verschraegen, Vanhercke & Verpoorten, 2011). Το ίδιο ίσχυε και για τη φιλοσοφία των προγραμμάτων για την παροχή βοήθειας στην περιφερειακή αναπτυξιακή που άρχισαν τη δεκαετία του 1970. Τα προγράμματα αν και επέφεραν μακροπρόθεσμα ελάχιστα οικονομικά οφέλη, δικαιολογήθηκε η εφαρμογή τους για την παροχή βοήθειας στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, προκειμένου να ενισχυθεί μακροπρόθεσμα η ικανότητα των τοπικών αυτών οικονομιών να ανταγωνίζονται την ευρύτερη ευρωπαϊκή -και παγκόσμια- αγορά (Pierson, 1995). Παρόλα αυτά, κάποιοι ερευνητές επέκριναν την εφαρμογή τους, καθώς ελάχιστα στόχευαν στην πραγματική αναδιανομή του πλούτου και τον έλεγχο της κοινωνικής ανισότητας (Albareda, Lozano & Ysa, 2007· High & Nemes, 2007· Mosher & Trubek, 2003).

Κατά τη δεκαετία του 1960 και του 1970, η ίδια εικόνα συνεχίστηκε (Baake et al., 1996· Dinan, 2004· Nugent & Rhinard, 2015). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνέχισε την πολιτική αυτή ενώ το 1974, μετά από μια απόφαση του Συμβουλίου, άρχισε να εφαρμόζεται για πρώτη

φορά ένα δομημένο πρόγραμμα κοινωνικής δράσης σε επίπεδο κοινότητας, με μια σειρά θεμάτων που συνδέονταν με την εργασιακή απασχόληση, την ενθάρρυνση του κοινωνικού διαλόγου και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας. Κατά τα επόμενα έτη, το πρόγραμμα αυτό δημιούργησε αρκετούς νέους οργανισμούς και προώθησε την εφαρμογή πολιτικών πρωτοβουλιών, όπως η συμβουλευτική επιτροπή για την ασφάλεια, την υγιεινή διαβίωση και την προστασία της υγείας στην εργασία, ένα πρόγραμμα δράσης στον τομέα της εκπαίδευσης και ένα άλλο για την ισότητα των γυναικών. Ωστόσο, η περαιτέρω δράση ή η δρομολόγηση πιο ρηξικέλευθων πρωτοβουλιών περιορίστηκε από την απροθυμία των κρατών- μελών να δεσμευτούν στην ιδέα ότι η κοινωνική πολιτική πρέπει να επιδιωχθεί σε επίπεδο ΕΕ και άρα να εφαρμοστούν πολιτικές που αφορούν καθολικά δικαιώματα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Μόλις στη δεκαετία του 1980, μετά τη μακρά διαμάχη για τη μετατροπή μιας οικονομικής κοινότητας σε μια πολιτική ένωση, η οποία επιδιώχθηκε μέσω τριών διαδοχικών αναθεωρήσεων της Ευρωπαϊκής Συνθήκης, το ερώτημα για τη φύση της κοινωνικής πολιτικής τέθηκε ρητά.

Το ερώτημα αυτό αν και κατάφερε να τεθεί, αποδείχτηκε δύσκολο στην επίλυσή του. Η συζήτηση που προηγήθηκε του Κοινοτικού Χάρτη για τα «Βασικά Κοινωνικά Δικαιώματα» του 1989 απέδειξε ότι οι συντάκτες του Χάρτη αυτού δεν ενδιαφέρονταν τόσο για την καθολική διασφάλιση των δικαιωμάτων, αλλά περισσότερο για δευτερεύοντα ζητήματα, αρκετά πιο επιδερμικά (Hantrais, 1995). Η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 1993 τελικά παράλλαξε το περιεχόμενο του Κοινοτικού Χάρτη, εξασφαλίζοντας καθολικά δικαιώματα, αναφέροντας για πρώτη φορά τον όρο «πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης», με τα δικαιώματα που θεσπίστηκαν να ήταν αποκλειστικά πολιτικά (Habermas, 1996). Η συμφωνία για το περιεχόμενο και τη δράση της κοινωνικής πολιτικής, σε εκείνη την περίοδο συνδέθηκε στενά με την έννοια της κοινωνικής συμμετοχής, αλλά επικεντρωνόταν σχεδόν αποκλειστικά στους εργαζομένους. Μέχρι τα μέσα του 1990, όπου για πρώτη φορά

εκφράστηκε ο όρος του «κοινωνικού αποκλεισμού» (Kennett, 1994) και έτσι άρχισαν να αναγνωρίζονται οι πραγματικές ανάγκες της κοινωνικής πολιτικής, η οποία πρέπει να περιλαμβάνει και άλλες ομάδες πληθυσμού, εκτός από τους εργαζόμενους, όπως οι άνεργοι, οι περιστασιακοί εργαζόμενοι, οι μετανάστες και οι «καινούργιοι» εργαζόμενοι, χωρίς προϋπηρεσία (Hine & Kassim, 1998). Όσπου το 1997, η συνταγματική αναθεώρηση της Ευρωπαϊκής Συνθήκης επέστρεψε και πάλι το ενδιαφέρον στην κοινωνική πολιτική, ως αποτέλεσμα του ακόμα μεγαλύτερου ενδιαφέροντος για τις συνέπειες της ανεργίας, καθώς η αγορά εργασίας συνέχιζε να βιώνει μια μακρόχρονη ύφεση που ξέσπασε στα μέσα της δεκαετίας του 1990 (Buitter, Corsetti & Pesenti, 2001· Dassonneville & Lewis-Beck, 2014). Εντούτοις, παρά τη συμπερίληψη διατάξεων που αφορούσαν την εργασιακή απασχόληση, την κοινωνική πολιτική, το περιβάλλον, την προστασία του καταναλωτή και τη δημόσια υγεία στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, η διατύπωση, η έλλειψη επιβολής κυρώσεων σε περίπτωση μη εφαρμογής τους και περιορισμοί στη χρηματοδότηση απομάκρυναν περισσότερο πολλά κράτη – μέλη από την άμεση εφαρμογή των διατάξεων αυτών (De Beus, 2001).

Οι νεοφιλελεύθερες οικονομίες και οι περιορισμοί της δεκαετίας του 1990. Ο βασικός λόγος που η δυναμική, η οποία αναπτύχθηκε κατά τη δεκαετία του 1980 αναφορικά με την κοινωνική πολιτική, δεν κατάφερε να μεταφραστεί σε μια αποτελεσματική πρωτοβουλία της ΕΕ ήταν ο ετεροχρονισμός της (Mair, 2000). Μέχρι να τεθεί το ζήτημα της Ευρωπαϊκής ιθαγένειας και το πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού, είχαν αλλάξει και οι κοινωνικές συνθήκες. Η έλλειψη πόρων για την εφαρμογή προγραμμάτων σε καθολικό ευρωπαϊκό επίπεδο είχε γίνει πιο έντονη από ποτέ. Οι διαδοχικές πρωτοβουλίες χρηματοοικονομικής πολιτικής που εφάρμοζε η ΕΚ υπογράμμισαν το γεγονός ότι οι πόροι έπρεπε να περιοριστούν σε ένα επίπεδο που μόλις υπερέβαινε το 1% του ΑΕΠ καθ' όλη τη δεκαετία του 1990 και οι

ολοένα και αυστηρότερες δημοσιονομικές πιέσεις που επιβάλλονταν στα κράτη-μέλη ενίσχυσαν το φαινόμενο αυτό (Moravcsik & Vachudova, 2003). Οι έντονες πολιτικές διαφωνίες και τα οικονομικά ζητήματα, ανάγκασαν την ΕΕ να στραφεί στην ενίσχυση της αγοράς της εις βάρος της κοινωνικής πολιτικής, το ενδιαφέρον για την οποία αμβλύθηκε. Οι συνέπειες αυτών των εξελίξεων αντιμετωπίστηκαν με αρκετά διαφορετικό τρόπο: αφενός υπήρχαν εκείνοι που υποστήριζαν μια πλήρη εφαρμογή πρωτοβουλιών κοινωνικής πολιτικής και αφετέρου μεσουρανούσε ένα αρκετό ισχυρό ρεύμα σκέψης που υποστήριζε ότι το Ευρωπαϊκό σύστημα κοινωνικής προστασίας, σε διάφορες εκδηλώσεις του θα έπρεπε να επικεντρωθεί στην οικονομική ενίσχυση της ΕΕ, για να μπορέσει να προστατεύσει την κοινωνία της από πλήθος κοινωνικών φαινομένων με δυνάμει αρνητικές συνέπειες (Vandenbroucke, 2002). Οι υποστηρικτές αυτής της προσέγγισης του «αισιόδοξου μάρκετινγκ» στην πραγματικότητα ήταν πολιτικοί ακτιβιστές σε ευρωπαϊκό επίπεδο που ισχυρίζονταν ότι η εναρμόνιση πρέπει να είναι οικονομικού χαρακτήρα και πρώτα στην αγορά, η οποία στη συνέχεια θα καθορίζει τις πιο κατάλληλες πολιτικές κοινωνικού περιεχομένου και εντέλει θα υιοθετηθούν σταδιακά από κυβερνήσεις άλλων κρατών- μελών. Στον αντίποδα της πολιτικής αυτής στάθηκαν εκείνοι του «απαισιόδοξου μάρκετινγκ», οι οποίοι ισχυρίστηκαν ότι η εναρμόνιση αυτή θα είχε αρνητικές συνέπειες δεδομένου ότι η δομή των αγορών εργασίας σε όλη την ΕΕ είναι πολύ διαφορετική για να καταστήσει ένα ενιαίο σύστημα εφαρμόσιμο και αποτελεσματικό (Berghman, 1997· Dinan, 2004· French & Gordon, 2015). .

Αυτά τα γεγονότα της δεκαετίας του 1990 στάθηκαν καταλυτικά για τη διαμόρφωση κοινωνικής πολιτικής, με τη συνεχιζόμενη ένταση μεταξύ αυτών των δύο αντίθετων προσεγγίσεων (George, 1996). Ως εκ τούτου, οι παράγοντες που επηρέασαν την κοινωνική πολιτική έχουν αλλάξει κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Βασικό θέμα σύγκρουσης στάθηκε η ραγδαία άνοδος της εκτεταμένης ανεργίας σε πολλά κράτη- μέλη και διεύρυνε το

φάσμα των πιθανών διορθωτικών μέτρων, με την κοινωνική πολιτική να προσπαθεί να επιτύχει νέους στόχους, όπως η κοινωνική προστασία, ο κοινωνικός διάλογος και η ανάπτυξη και βελτίωση των ανθρωπίνων πόρων (Carpelen, Castellacci, Fagerberg & Verspagen, 2003). Παράλληλα, θέματα όπως τα κρατικά συστήματα υγείας, ασφάλισης αλλά και οι συνθήκες εργασίας με την εφαρμογή της ισότητας άρχισαν να κερδίζουν έδαφος και να ψηφίζονται από όλο και περισσότερα κράτη. Από την άλλη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε αποδεχθεί ότι, με την αύξηση της ανεργίας και τις ασαφείς συνέπειες της νομισματικής ένωσης στην εργασιακή απασχόληση λόγω της χαμηλής κινητικότητας του εργατικού δυναμικού, η διαμόρφωση ελάχιστων προδιαγραφών και όχι η επακριβώς εναρμόνιση των πολιτικών κρατών με τα κράτη που υιοθέτησαν αποτελεσματικούς τρόπους αντιμετώπισης των οικονομικών προβλημάτων ίσως ήταν πιο αποτελεσματική. Επιπλέον, πιθανώς θα έρχονταν σε μικρότερη σύγκρουση με τους επιμέρους στόχους του κάθε κράτους, καθιστώντας μια πιο ευέλικτη αγορά εργασίας (Dinan, 2004). Έτσι, τα προγράμματα δράσης που ορίστηκαν από την Επιτροπή το 1994 και το 1995 αντανakλούσαν μια σειρά καλύτερων μέτρων από εκείνα του 1980 (Hooghe & Marks, 1999). Η κοινωνική πολιτική άρχισε να διαρθρώνεται αρχικά με βασικό στόχο τη βελτίωση του εργατικού δυναμικού και της οικονομικής κατάστασης και ενώ αρχικά τα προγράμματα υιοθετούνταν με παρόμοιο τρόπο από όλα τα κράτη-μέλη που παρουσίαζαν τις αντίστοιχες ανάγκες, με το πέρας του 2000, στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, άρχισαν να εφαρμόζονται πιο στοχευμένα, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε χώρας, όπως συνέβη και στην περίπτωση της Ελλάδας που παρουσιάζεται στην επόμενη ενότητα.

2.2. Κοινωνική πολιτική στην τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα

Σε αυτό το κεφάλαιο, θα περιγραφούν οι ενέργειες κοινωνικής πολιτικής που εφαρμόζονται στην Ελλάδα, πριν παρουσιαστεί η περίπτωση του δήμου Ναυπακτίας. Σύμφωνα με τους

Γεωργόπουλο, Καραγιάννη και Φουντούκη (2016) οι κύριοι φορείς κοινωνικής πολιτικής είναι το κράτος και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.). Ως ΟΤΑ λειτουργούν τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου τα οποία ασκούν διοικητικά καθήκοντα αναλόγως της περιφέρειας στην οποία έχουν εκλεγεί και τοποθετηθεί και συνεπώς, ως επίσημοι και νομικοί εκπρόσωποι του κράτους, αυτοί οι αυτοδιοικούμενοι οργανισμοί (ΟΤΑ) μοιράζονται πολλά στοιχεία με την επίσημη κρατική διοίκηση. Τα κοινά αυτά στοιχεία περιλαμβάνουν την άσκηση εξουσίας σύμφωνα με τους νόμους του κράτους, τη δημιουργία επίσημων οργάνων και νομικών προσώπων καθώς και η διαχείριση των δικών τους -χωριστών από το κράτος- περιουσιακών στοιχείων με τις αντίστοιχες υποχρεώσεις (σχεδιασμός και εφαρμογή προϋπολογισμού, φορολογική ευθύνη) και δικαιώματα (δικό τους προσωπικό και δικαίωμα παράστασης σε δικαστήρια). Σήμερα, οι ΟΤΑ θεωρούνται αναγκαία προϋπόθεση για τη σωστή και απρόσκοπτη εφαρμογή της αυτοδιοίκησης.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να περιγραφεί συνοπτικά η έννοια της αυτοδιοίκησης και των φορέων της που χωρίζονται σε τοπικούς ή ειδικούς (καθ' ύλης). Η έννοια της αυτοδιοίκησης περιλαμβάνει τη σύσταση μονάδων οργάνωσης που προέρχονται από τη Δημόσια Διοίκηση, αποτελούν νομικό κρατικό πρόσωπο και, όπως προαναφέρθηκε, έχουν δικές τους χωριστές υποχρεώσεις και δικαιώματα (Μπέσιλα-Βήκα, 2001· Σπηλιωτόπουλος & Μακρυδημήτρης, 2001). Ως φορείς της αυτοδιοίκησης μπορεί να είναι πρόσωπα νομικού δικαίου, διακρινόμενα σε δύο κατηγορίες, αναλόγως αν η αυτοδιοίκηση είναι τοπική (εδαφική) ή ειδική (μη εδαφική, καθ' ύλη). Οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, που είναι και η κύρια εστίαση της παρούσας εργασίας, αποτελείται από εκλεγμένα πρόσωπα νομικού δικαίου που έχουν υπό την άμεση εποπτεία και τον έλεγχό τους το συγκεκριμένο εδαφικό κομμάτι της επικράτειας που τους έχει εκλέξει και παρέχει τις κατάλληλες υπηρεσίες που κρίνει απαραίτητες για την καλή διαβίωση του κοινωνικού συνόλου που διαβιώνει στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή (Μπέσιλα-Βήκα, 2001). Επίσης, πρέπει να τονιστεί ότι

παρόλο που αποτελούν μία ξεχωριστή και διακριτή μορφή Δημόσιας Διοίκησης υποχρεούνται να συμβαδίζουν με τους νόμους και τις πολιτικές που εκείνη θεσπίζει, καθώς αποτελούν τους κύριους εκπροσώπους της.

Σύμφωνα με τους ισχύοντες νόμους και το Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα (ΔΚΚ), οι ΟΤΑ αποτελούν δύο βαθμίδες αυτοδιοίκησης (την πρώτη και τη δεύτερη). Η πρώτη βαθμίδα αυτοδιοίκησης αποτελείται από τους δήμους και τις κοινότητες, ενώ η δεύτερη από τις πανελλαδικές περιφέρειες (πρώην νομαρχίες). Ο νόμος επίσης όριζε μέχρι πρότινος την ύπαρξη δυο ειδών πρωτοβάθμιων οργανισμών αυτοδιοίκησης, αναλόγως του πληθυσμού κάθε γεωγραφικής περιοχής (δήμοι – κοινότητες) πριν συνενωθούν διοικητικά και αναγνωριστούν ως δήμοι. Έτσι, οι διοικητικές υποχρεώσεις των δήμων αυξήθηκαν καθώς σύμφωνα με τους πρόσφατους νόμους (πρόγραμμα Ιωάννης Καποδίστριας, Ν. 2539/97) πλέον στη δικαιοδοσία των νομικών αυτών εκπροσώπων της Δημόσιας Διοίκησης συμπεριλήφθηκαν περισσότεροι κάτοικοι και γεωγραφικές περιοχές και άρα η ανάγκη για αποτελεσματική και στοχευμένη εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής κρίνεται απαραίτητη.

Οι διατάξεις του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα, Νόμος 3463/2006 αρ. 75 παρ. ε όπως συμπληρώθηκε με τις διατάξεις του νόμου 3852/2010 αρ 94 παρ 3β καθορίζουν τις αρμοδιότητες των ΟΤΑ Α΄ Βαθμού σε ότι αφορά την κοινωνική προστασία των πολιτών. Η Κοινωνική προστασία και Αλληλεγγύη των Δήμων περιλαμβάνει μεταξύ άλλων (ΙΤΑ, 2006· Νόμος 3463/2006 αρ. 75 παρ. ε όπως συμπληρώθηκε με τις διατάξεις του νόμου 3852/2010 αρ 94 παρ 3β):

- Την εφαρμογή πολιτικών ή την συμμετοχή σε δράσεις που αποσκοπούν στην υποστήριξη και κοινωνική φροντίδα της βρεφικής και παιδικής ηλικίας και της τρίτης ηλικίας, με την ίδρυση και λειτουργία νομικών προσώπων και ιδρυμάτων όπως παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών, βρεφοκομείων, ορφανοτροφείων, κέντρων

ανοικτής περίθαλψης και ημερήσιας φροντίδας, ψυχαγωγίας και αναψυχής ηλικιωμένων, γηροκομείων κ.λπ. και τη μελέτη και εφαρμογή σχετικών κοινωνικών προγραμμάτων.

- Την εφαρμογή πολιτικών ή την συμμετοχή σε δράσεις και προγράμματα, που στοχεύουν στη μέριμνα, υποστήριξη και φροντίδα ευπαθών κοινωνικών ομάδων με την παροχή υπηρεσιών υγείας και την προαγωγή ψυχικής υγείας, όπως δημιουργία δημοτικών και κοινοτικών ιατρείων, κέντρων αγωγής υγείας, υποστήριξης και αποκατάστασης ατόμων με αναπηρία, κέντρων ψυχικής υγείας, συμβουλευτικής στήριξης των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων και κέντρων πρόληψης κατά εξαρτησιογόνων ουσιών.
- Την μέριμνα για τη στήριξη αστέγων και οικονομικά αδύνατων δημοτών, με την παραχώρηση δημοτικών και κοινοτικών οικοπέδων σε αυτούς ή με την παροχή χρηματικών βοηθημάτων, ειδών διαβίωσης και περίθαλψης σε κατοίκους που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα διαβίωσης .
- Την σχεδίαση, οργάνωση, συντονισμό και εφαρμογή προγραμμάτων και πρωτοβουλιών για την πρόληψη της παραβατικότητας στην περιφέρειά τους, με τη δημιουργία Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης Παραβατικότητας.
- Το σχεδιασμό και εφαρμογή προγραμμάτων ή συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις για την ένταξη αθίγγανων, παλιννοστούντων ομογενών, μεταναστών και προσφύγων στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της τοπικής κοινωνίας.
- Την προώθηση και ανάπτυξη του εθελοντισμού και της κοινωνικής αλληλεγγύης με τη δημιουργία τοπικών δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης, εθελοντικών οργανώσεων και ομάδων εθελοντών που θα δραστηριοποιούνται για την επίτευξη των στόχων και την υποβοήθηση του έργου της κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης του Δήμου και της Κοινότητας.

- Την εφαρμογή προγραμμάτων εμβολιασμών και τη διενέργειά τους.
- Την τήρηση κανόνων υγιεινής των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων.
- Την οικονομική ενίσχυση αυτοστεγαζόμενων, τη μίσθωση ακινήτων, τη ρύθμιση διαφόρων θεμάτων κοινωνικής κατοικίας και την επιβολή κυρώσεων για παραβάσεις της οικείας νομοθεσίας.
- Την καταβολή επιδομάτων σε τυφλούς, κωφάλαλους, ανασφάλιστους, παραπληγικούς, τετραπληγικούς και ακρωτηριασμένους, διανοητικά καθυστερημένους, ανίκανους προς εργασία, υποφέροντες από εγκεφαλική παράλυση (σπαστικούς), απροστάτευτους ανήλικους, υποφέροντες από αιμολυτική αναιμία και βαριά ανάπηρους, καθώς και σε λοιπά άτομα δικαιούμενα παροχής κοινωνικής προστασίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν 57/1973 (ΦΕΚ 149 Α'), της σχετικής νομοθεσίας, καθώς και των οικείων κανονιστικών ρυθμίσεων.
- Την δωρεάν παραχώρηση της χρήσης οικημάτων λόγω απορίας ή για άλλους σοβαρούς λόγους.
- Την αναγνώριση δικαιούχων στεγαστικής συνδρομής.
- Την υλοποίηση:

α) προγραμμάτων δημόσιας υγιεινής που οργανώνονται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ή από άλλα Υπουργεία, το κόστος των οποίων βαρύνει απευθείας τον προϋπολογισμό του αντίστοιχου Υπουργείου,

β) εκτάκτων προγραμμάτων δημόσιας υγείας, τα οποία εκτελούνται με έκτακτη χρηματοδότηση,

γ) προγραμμάτων δημόσιας υγείας που χρηματοδοτούνται από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Την έκδοση αποφάσεων παροχής κοινωνικής προστασίας.

- Την χορήγηση άδειας ίδρυσης και λειτουργίας δημοτικών και ιδιωτικών παιδικών ή βρεφονηπιακών σταθμών. (ισχύει από 01.07.2011- άρθρο 51 παρ.3α Ν.3905/2010)

Εκτός από τις παραπάνω αρμοδιότητες των ΟΤΑ, σύμφωνα με το άρθρο 102 παρ. 1 του Συντάγματος 1975/1986, οι οργανισμοί αυτοί έχουν σαν κύριο σκοπό τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων και την ενίσχυση της καλής διαβίωσης των κατοίκων τους. Επίσης πρέπει να δρουν με βάση τα τοπικά συμφέροντα, καλύπτοντας ένα μεγάλο φάσμα δραστηριοτήτων, χωρίς όμως να αντίκεινται στα εθνικά συμφέροντα, μια συνθήκη ιδιαίτερος δύσκολη και περίπλοκη κατά την εφαρμογή της (Corrigan & Joyce, 1997). Επίσης, καθίσταται δύσκολη η αποσαφήνιση της έννοιας «τοπικά συμφέροντα», καθώς σε αρκετές περιπτώσεις κάτι μπορεί να εμπίπτει στα τοπικά συμφέροντα, χωρίς όμως να είναι στη δικαιοδοσία της εκεί τοπικής αυτοδιοίκησης ή μπορεί να παρατηρείται αλληλοεπικάλυψη μεταξύ αρμοδιοτήτων διαφορετικών ΟΤΑ. Παρά τις δυσκολίες όμως στον εννοιολογικό προσδιορισμό και των διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων με σαφή προσδιορισμό των ορίων δικαιοδοσίας κάθε ΟΤΑ, τα τοπικά συμφέροντα αναφέρονται στα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά, πνευματικά και οικολογικά πεπραγμένα, καθώς και σε ειδικές ανάγκες που μπορεί να παρουσιάζει ο πληθυσμός εκεί. Τα συμφέροντα αυτά υπόκεινται σε συνεχείς αλλαγές, καθώς εξαρτώνται από τις εκάστοτε οικονομικές και οργανωτικές συνθήκες που κυριαρχούν στην επικράτεια.

Παρόλα αυτά και συμπληρωματικά με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας (Π.Δ. 410/1995) προβλέπει συγκεκριμένες δραστηριότητες για όλους τους ΟΤΑ, αποτελώντας μια βάση της εφαρμογής κοινωνικής πολιτικής σε επίπεδο πρώτης βαθμίδας αυτοδιοίκησης (Σκριβάνου, 2005):

- Δραστηριότητες που προάγουν το φυσικό περιβάλλον. Αυτές οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν μια σειρά από υπηρεσίες που έχουν σα βασικό στόχο την προστασία

και τη βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος. Κάποιες χαρακτηριστικές δραστηριότητες των ΟΤΑ περιλαμβάνουν

- Καλό δίκτυο ύδρευσης, υπονόμων και συστημάτων αποχέτευσης
 - Καλή κατάσταση οδικού δικτύου και καθαριότητας του με τη συλλογή απορριμμάτων
 - Κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία κοιμητηρίων
 - Ρύθμιση της στάθμευσης σε κοινόχρηστους χώρους, τοποθέτηση παρκόμετρων κατασκευή πάρκινγκ.
 - Θέματα σχετικά με την οργάνωση και λειτουργία των εμποροπανηγύρεων
 - Κατασκευή οποιουδήποτε έργου για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος
 - Έλεγχος για την τήρηση των διατάξεων που αφορούν ην καθαριότητα, την οικοδόμηση, την ύδρευση, την αποχέτευση και τη μόλυνση του περιβάλλοντος (καπνοί, θόρυβοι κλπ.).
 - Κατασκευή δρόμων, πλατειών και γεφυρών (δημοτική οδοποιία).
 - Μελέτη, διαχείριση και εκτέλεση προγραμμάτων οικιστικής και πολεοδομικής ανάπτυξης της περιοχής
 - Επισκευή και συντήρηση παραδοσιακών ή ιστορικών κτιρίων
 - Συντήρηση και μέριμνα λειτουργίας αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων της περιοχής σε συνεργασία με τους αρμόδιους δημόσιους φορείς.
- Προσωπικές Δραστηριότητες, οι οποίες περιλαμβάνουν:
 - Κατασκευή, επισκευή και συντήρηση σχολικών κτιρίων
 - Ίδρυση, κατασκευή και λειτουργία σχολών διδασκαλίας μουσικής, χορού, ζωγραφικής και κέντρων επαγγελματικού προσανατολισμού.

- Κοινωνική μέριμνα για υπερήλικες, παιδιά, ανάπηρους: κέντρα ανοικτής περίθαλψης, ψυχαγωγίας και αναψυχής, παιδικοί, βρεφικοί και βρεφονηπιακοί σταθμοί, βρεφοκομεία και ορφανοτροφεία.
- Προσφορά κατοικίας
- Δραστηριότητες Αναψυχής, οι οποίες έχουν ως βασικό στόχο την προσφορά ευχάριστου χρόνου στους κατοίκους.
 - Κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία βασικών έργων υποδομής, απαραίτητων για την ικανοποίηση βασικών αναγκών αναψυχής, όπως άλση, κήποι, υπαίθριοι κοινόχρηστοι χώροι αναψυχής, εξωραϊστικοί χώροι, αθλητικές εγκαταστάσεις, κέντρα νεότητας, παιδικές χαρές καθώς και ό,τι έχει σχέση με τον πνευματικό χώρο, όπως βιβλιοθήκες, μουσεία, πινακοθήκες, φιλαρμονικές, θέατρα, γυμναστήρια και αθλητικά κέντρα.
- Σημαντικές είναι και οι Δραστηριότητες Προστασίας των κατοίκων, σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης:
 - Προστασία της ζωής και της υγείας των κατοίκων και των υλικών αγαθών τους από βίαια ή έκτακτα γεγονότα και περιστατικά, όπως πλημμύρες ή δασικές πυρκαγιές.
 - Κατάρτιση ειδικών προγραμμάτων πρόληψης, άμεσης βοήθειας και θεραπείας.
- Τέλος, σημαντικές κρίνονται και Παραγωγικές/ Αναπτυξιακές Δραστηριότητες, οι οποίες στοχεύουν στην προσφορά άμεσων παραγωγικών και αναπτυξιακών υπηρεσιών.
 - Κατασκευή διάφορων έργων, π.χ. αρδευτικά και εγγειοβελτιωτικά έργα

- Αξιοποίηση και εκμετάλλευση τοπικών φυσικών πόρων, ιαματικών πηγών και ήπιων μορφών ενέργειας, όπως η ηλιακή ενέργεια, η βιοενέργεια κ.α.
- Εκμετάλλευση βιοτεχνικών κέντρων και κτιρίων στις βιοτεχνικές και βιομηχανικές ζώνες.
- Διακίνηση και εμπορία υγρών και αέριων καυσίμων.
- Μέριμνα για την εξασφάλιση γης για τη βοσκή των ζώων των δημοτών.
- Εκμετάλλευση όχι μόνο αδρανών υλικών που βρίσκονται μέσα σε δημοτικές και κοινοτικές εκτάσεις, αλλά και εκείνων που βρίσκονται σε εκτάσεις κυριότητας του δημοσίου.

Μετά την παρουσίαση όλων των παραπάνω αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ για την εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι Έλληνες πολίτες στα πλαίσια της καθημερινής τους ζωής κάνουν περισσότερο χρήση των υπηρεσιών σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, παρά σε κάποιο άλλο επίπεδο (περιφερειακό ή εθνικό). Συνεπώς και σύμφωνα με τους στόχους της παρούσας έρευνας προκύπτει ότι η ποιότητα ζωής των πολιτών εξαρτάται περισσότερο από την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από τους φορείς ΟΤΑ παρά από τις υπηρεσίες της Δημόσιας Διοίκησης, που ενώ αξιολογούνται ως κρίσιμες για τον καθορισμό των πολιτικών σε τοπικό επίπεδο, επηρεάζουν μόνο έμμεσα, καθώς ο κύριος υπεύθυνος για τη σωστή εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής, προσδιορισμού των τοπικών προβλημάτων και σωστής διαχείρισης του δημοσίου χρήματος είναι ο εκάστοτε ΟΤΑ, όπως ο δήμος Ναυπακτίας, ο οποίος θα παρουσιαστεί στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο.

Μέρος Τρίτο

3.1. Η κοινωνική ταυτότητα του Δήμου Ναυπακτίας

Ο Δήμος Ναυπακτίας περιλαμβάνει μια σειρά από πρωτοβουλίες και εφαρμογές πολιτικών για τη βελτίωση της οικονομικής του κατάστασης αλλά και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της (Καρανικόλα & Πελεκανάκη, 2001· Κόκκαλη, 2015). Η σημαντικότερη πρωτοβουλία του Δήμου μέχρι πρόσφατα αντανακλάται στην ίδρυση της Κοινωνικής Επιχείρησης Ναυπάκτου το 2004, με τη συμμετοχή τοπικών φορέων από τη γεωγραφική περιοχή της Αιτωλίας, η οποία περιλαμβάνει δήμους που γεωγραφικά υπάγονται στους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Φωκίδας και Ευρυτανίας. Με τη σύμπραξη και χρηματοδότηση 12 φορέων (Αιτωλική Αναπτυξιακή, Τριγωνίδα Αναπτυξιακή, Κ.Ε.Μ.Ο.Π, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου και Καλαμάτας, Σύλλογος Αθίγγανων Μεσολογγίου και Αγρινίου, ΚΕΚ ΑΛΦΑ, Ινστιτούτο Κοινωνικής Καινοτομίας, Σύλλογος Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες “Ελπίδα” και οι Δήμοι Μεσολογγίου και Αγρινίου) δημιουργήθηκε η κοινωνική αυτή επιχείρηση που σαν κύριο στόχο της είχε την ανάπτυξη του τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή της Ναυπάκτου και την κατάλληλη επιμόρφωση των ατόμων που θα τη στελέχωναν (Καραφωτιά, 2007· Μπιτσάνη & Μιχαλόπουλος, 2006).

Το καινοτόμο αυτό πρόγραμμα προέβλεπε την πρόσληψη και απασχόληση ατόμων που ανήκαν στις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού (άνεργοι, άτομα με ειδικές ανάγκες), χωρίς να ζητούνται άλλα προσόντα (συναφής εκπαίδευση ή κατάλληλη επαγγελματική προϋπηρεσία) πέρα από τα τυπικά (βασικό επίπεδο αγγλικών, βασικές γραμματειακές γνώσεις) (Καραφωτιά, 2007· Κόκκαλη, 2015). Επιπλέον, ακόμη και άτομα που κάποτε απασχολούνταν στην επιχείρηση και πλέον δεν εργάζονται σε αυτή, εξακολουθούν να συνεργάζονται σε διάφορες εκδηλώσεις και εκθέσεις. Παρά όμως τις πρωτοβουλίες αυτές και την επακόλουθη βελτίωση της ποιότητας κοινωνικής πολιτικής του Δήμου, δεν είχαν

συμπεριληφθεί άλλες ομάδες πληθυσμού, όπως Αθίγγανους ή απεξαρτημένα άτομα (Καραφωτιά, 2007).

Τα προγράμματα που έχουν εφαρμοστεί στο Δήμο Ναυπακτίας ενισχύουν την κοινωνική του δράση, όπως το Πρόγραμμα της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader II και ΙχαάβΓ+ (Βακαλίδης & Παπανδρέου, 2015· Κατσακιώρη, 2008). Το πρώτο πρόγραμμα συνέβαλε στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού αλλά και του εναλλακτικού τουρισμού στην περιοχή της Ναυπάκτου, με σημαντική αύξηση του τουριστικού ρεύματος όχι μόνο κατά τους θερινούς μήνες στις παραθαλάσσιες περιοχές αλλά και κατά τους χειμερινούς μήνες στην περιοχή της Ορεινής Ναυπακτίας. Από την άλλη, η αξιοποίηση του Προγράμματος της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας ΙχαάβΓ+ και η επέκταση των επενδύσεων και των δαπανών σε όλη τη περιοχή της Αιτωλίας αύξησε περισσότερο την τουριστική κίνηση στο ορεινό τμήμα της Αιτωλίας, με παράλληλη αύξηση της τουριστικής κίνησης στο αστικό της τμήμα. Να σημειωθεί ότι η τουριστική αυτή αύξηση συνδέεται και με άλλες βελτιώσεις που συνέβησαν εκείνη την περίοδο όπως η ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου με την ολοκλήρωση της κατασκευής της γέφυρας και τη βελτίωση του οδικού δικτύου που συνδέει το αστικό και ορεινό τμήμα (Λούρμπα, 2016).

Η αύξηση του τουρισμού γέννησε διάφορους προβληματισμούς για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και έτσι μια σειρά από πρωτοβουλίες έλαβαν χώρα για να αποτρέψουν την καταστροφή των πόρων είτε από αμέλεια είτε από μαζική και αλόγιστη χρήση τους (Μπιτσάνη, Τριανταφυλλοπούλου, Σταυρουλάκης, Σταυρόγιαννης & Καλομενίδης, 2010). Στα πλαίσια της τοπικής αυτοδιοίκησης, η Αιτωλική Αναπτυξιακή (η οποία προέκυψε από το διαδημοτικό αναπτυξιακό φορέα) προώθησε κατάλληλες δράσεις με διττό στόχο: τη διατήρηση του τουριστικού ενδιαφέροντος με ταυτόχρονη την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Στα πλαίσια της δράσης αυτής δημιουργήθηκε και η Κοινωνική Επιχείρηση Ναυπάκτου, με τη λήψη κατάλληλων αρμοδιοτήτων (Μαστροκώστας, 2015).

Παρά τα μέτρα που λήφθηκαν, σε μια σχετικά πρόσφατη έρευνα που αξιολόγησε τα προαναφερθέντα μέτρα, η Επιχείρηση μέσα στα πρώτα 3 χρόνια της λειτουργίας της απέτυχε να εκπληρώσει επιτυχώς τους βασικούς της στόχους (Κόκκαλη, 2015· Μπιτσάνη & Μιχαλόπουλος, 2006). Η δημιουργία προγραμμάτων οργανωμένης εκδρομής, τα οποία συνδύαζαν επισκέψεις σε μέρη χαλάρωσης και επισκέψεις σε μέρη με εκπαιδευτικό χαρακτήρα απέτυχαν να προσελκύσουν το ενδιαφέρον το κοινού, καθώς όπως βρέθηκε η συμμετοχή στις εκδρομές αυτές βρέθηκε από ελάχιστη έως ανύπαρκτη ·οι περισσότεροι κάτοικοι προτιμούσαν τις οικογενειακές εκδρομές με το ιδιωτικό τους μεταφορικό μέσο. Έτσι, η Κοινοτική Επιχείρηση αφενός διατήρησε το τουριστικό της τμήμα, αλλά έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στη διοργάνωση εκδηλώσεων και συνεδρίων· δύο πολιτιστικές και πνευματικές δραστηριότητες που γνώρισαν μεγάλη απήχηση, αφού δεν υπήρχε μέχρι τότε άλλος αρμόδιος φορέας να προσφέρει τέτοιου είδους υπηρεσίες (Καραφωτιά, 2007).

Άλλες πρωτοβουλίες και προγράμματα που πάρθηκαν στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής του δήμου Ναυπακτίας τις προηγούμενες δεκαετίες, είχαν σα στόχο αφενός την οικονομική ανάκαμψη και την εργασιακή απασχόληση των κατοίκων και αφετέρου την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (Κάλφα, 1997· Μπιτσάνη, Τριανταφυλλοπούλου, Σταυρουλάκης, Σταυρόγιαννης & Καλομενίδης, 2010). Συμπυκνώνοντας τη δράση των οργανισμών και των προγραμμάτων αυτών, τρεις βασικοί άξονες προκύπτουν: α) η αύξηση της τουριστικής επισκεψιμότητας με την αξιοποίηση των υποδομών που μέχρι τότε ήταν παραμελημένοι και των επενδύσεων για τη βελτίωση του αγροτουρισμού καθώς και του εναλλακτικού τουρισμού, από τις οποίες ωφελήθηκαν κυρίως οι ορεινές εκτάσεις, β) με την αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας, η ταυτόχρονη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και των πόρων που διαθέτει ο Δήμος Ναυπακτίας, με απώτερο στόχο την αειφόρο ανάπτυξη και τέλος γ) τη βελτίωση της εικόνας που παρουσίαζε μέχρι εκείνη την περίοδο η εργασιακή

απασχόληση του τοπικού πληθυσμού (η οποία και βελτιώθηκε), ιδίως των ατόμων που ανήκουν στις κοινωνικά ευπαθείς ομάδες.

Τα προγράμματα αυτά που εφαρμόστηκαν, μέσω της Κοινοτικής Επιχείρησης ή άλλων φορέων/ οργανισμών, αποπειράθηκαν να προβάλλουν τη φυσική ομορφιά του δήμου, ενώ παράλληλα σεβάστηκαν το φυσικό περιβάλλον, καθώς μεγάλος αριθμός εξειδικευμένων επιστημόνων σε θέματα χλωρίδας και πανίδας, όπως και οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στην προστασία του περιβάλλοντος, συνεισέφεραν στο σχεδιασμό και υλοποίηση των προαναφερθέντων προγραμμάτων, ενώ έχουν διοργανώσει αρκετές φορές διάφορες εκδηλώσεις και ημερίδες για τη σωστή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού (Καρανικόλα, 2015). Οι βασικοί τομείς- κλειδιά στην εφαρμογή πρωτοβουλιών κοινωνικής πολιτικής του Δήμου Ναυπακτίας περιλάμβαναν τον αγροτουρισμό, τον εναλλακτικό τουρισμό και τη βιώσιμη αξιοποίηση των περιβαλλοντικών αλλά και πολιτιστικών πόρων (Σχοινά, 2014). Η έμφαση στους βασικούς αυτούς τομείς ακολουθήθηκε και ευρύτερα, στην περιοχή της Αιτωλίας με την εφαρμογή παρόμοιας αναπτυξιακής πολιτικής που είχε σα στόχο την υποστήριξη και την ενίσχυση της δράσης του δήμου, ωφελώντας όχι μόνο το δήμο και την τοπική της κοινότητα αλλά και ευρύτερα όλης της περιοχής (Νταρακλίτσας, 1997).

Η δημιουργία και εφαρμογή αυτών των προγραμμάτων/ δράσεων συνέβαλε επίσης και στη μείωση της ανεργίας με την αύξηση των θέσεων εργασίας και ευκαιριών απασχόλησης, καθώς απασχολήθηκαν και άτομα από το τοπικό εργατικό δυναμικό αλλά και άνεργοι που ανήκαν στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες (ΑμέΑ)(Λέκκα, 2011). Ιδίως στην περίπτωση της Κοινοτικής Επιχείρησης, το εταιρικό της σχήμα όπως σημειώθηκε παραπάνω συγκροτήθηκε και από το απλό της προσωπικό, επιφέροντας ουσιαστικές αλλαγές και εισάγοντας μια καινοτομία στη διάρθρωση των δημοτικών οργανισμών της περιοχής. επίσης, στο εταιρικό

της σχήμα συμμετείχαν και άτομα με αναπηρία που απασχολούνταν στην Επιχείρηση μαζί με τον οργανισμό «Αιτωλική Αναπτυξιακή» (Καραφωτιά, 2007).

Αξίζει σε αυτό το σημείο, αναφέροντας το ευρύτερο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής του Δήμου Ναυπακτίας, να αναφερθεί και ο ρόλος της Αιτωλικής Αναπτυξιακής, η οποία στάθηκε αρωγός αρκετών δράσεων και πρωτοβουλιών του δήμου (Μπιτσάνη & Μιχαλόπουλος, 2006). Η Αιτωλική Αναπτυξιακή αποτελεί έναν ενδιάμεσο φορέα για τη συμμετοχή των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και των τοπικών κοινωνικών φορέων που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε κάθε είδους πρωτοβουλία αναπτυξιακής πολιτικής στην περιοχή. Η Αιτωλική Αναπτυξιακή είναι αποτέλεσμα σύμπραξης δεκαπέντε φορέων που περιλαμβάνει αρκετούς δήμους (Αποδοτίας, Πυλήνης, Πλατάνου, Ι. Π. Μεσολογγίου, Αντιρρίου, Ευπαλίου, Χάλκειας, Ναυπάκτου, Δομνίστας, Βαρδουσιών και Θερμού), διάφορες ενώσεις και συνεταιρισμούς (όπως η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Δωρίδας και Μεσολογγίου – Αιτωλικού), ομοσπονδίες (Ομοσπονδία Συλλόγων Ναυπακτίας και Ομοσπονδία Επαγγελματιών, Βιοτεχνών & Εμπόρων) και τέλος περιλαμβάνει δύο άτομα από κοινωνικά ευπαθείς ομάδες. Έτσι, το εταιρικό σχήμα της επιχείρησης συνεχώς μεταβάλλεται, ιδίως αν συνυπολογιστεί ότι συμπεριλαμβάνονται ευκαιριακά επιπλέον φορείς όπως η Ομοσπονδία Συλλόγων Ναυπακτίας και Επαγγελματιών Βιοτεχνών & Εμπόρων από το Δήμο Ναυπακτίας, η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Δωρίδας και Μεσολογγίου - Ναυπάκτου, οι οποίοι αν και αποτελούν βασικούς φορείς στο εταιρικό της σχήμα, η δράση τους μεταβάλλεται (Βδουκάκη, 2007). Η Αιτωλική Αναπτυξιακή ιστορικά έχει στηρίξει μεγάλο μέρος της τοπικής κοινωνίας, ενώ ταυτόχρονα με το παράδειγμά της παρέχει ευελιξία στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης που θέλει να εμπλακούν ενεργά στην κοινωνική επιχειρηματικότητα (Καρανικόλα, 2015).

Με τη δράση της έχει ενισχυθεί η τοπική ανάπτυξη, οι κοινωνικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν μεγαλύτερη ευελιξία -μια μάλλον μεγάλη πληγή στη δράση φορέων όχι μόνο

στην περιοχή της Αιτωλίας, αλλά της ελληνικής επικράτειας γενικότερα με τη γραφειοκρατική και δυσκίνητη λειτουργία των δημοτικών οργάνων και υπηρεσιών- ενώ η ίδια η Αιτωλική Αναπτυξιακή έχει ασκήσει το έργο της με μεγάλη αυτονομία, καθώς δεν υπάγεται στο δημόσιο τομέα ως πρόσωπο νομικού δικαίου ούτε η κεντρική της διοίκηση χρηματοδοτείται από τους τοπικούς δήμους ή τον κρατικό προϋπολογισμό (Καραφωτιά, 2007). Μέσω της δραστηριότητας της σε αρκετούς τομείς της τοπικής αγοράς έχει συνεισφέρει στη δημιουργία εσόδων που χρησιμοποιήθηκαν για κοινωνικούς σκοπούς, όπως ο καλύτερος καταμερισμός του πλούτου μέσω επιδομάτων ή η παροχή τροφής και στέγης σε άτομα που βρίσκονταν σε ένδεια (Μιχαλόπουλος, 2006).

Τέλος, η Αιτωλική Αναπτυξιακή ως μια κοινωνική επιχείρηση ακολούθησε όλες τις προδιαγραφές που ορίζει η Ε.Ε. τόσο κατά την ίδρυση της όσο και κατά τη φάση δραστηριοποίησής της και λειτουργίας της προσπαθώντας να καλύψει τους βασικούς της στόχους (Μαστροκόστας, 2015). Αποτελεί ίσως την πρώτη πετυχημένη επιχειρηματική απόπειρα στην ευρύτερη περιοχή της Αιτωλίας, καθώς στο παρελθόν είχαν σημειωθεί ανάλογες απόπειρες κοινωνικής επιχειρηματικότητας, οι οποίες τελικά κρίθηκαν βραχυπρόθεσμες καθώς είτε δεν πληρούσαν τις βασικές προδιαγραφές όπως ορίζει το κράτος ή η ΕΕ είτε ιδρύθηκαν και λειτούργησαν πρόχειρα, χωρίς να έχουν προσεγγίσει ολοκληρωμένα το κοινωνικό τους έργο, προκαλώντας δυσαρέσκεια στον τοπικό πληθυσμό (Βακαλίδης & Παπανδρέου, 2015). Γι' αυτό κάθε σημαντική απόφαση και πρωτοβουλία για τη λειτουργία οποιασδήποτε κοινωνικής επιχείρησης σύμφωνα με τους Τριανταφυλλίδου (2015) και Μησαϊλίδου (2015) πρέπει να συμβαίνει με το μέτρο της ισορροπίας ανάμεσα στον κοινωνικό ρόλο που καλείται να επιτελέσει και στις επιχειρηματικές δραστηριότητες για να ευημερήσει, σύμφωνα με τις αρχές της κοινωνικής οικονομίας και την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ του κοινωνικού και επιχειρηματικού ρόλου της επιχείρησης.

Με βάση τα παραπάνω, ενώ φαίνεται να έχουν σημειωθεί αξιόλογες πρωτοβουλίες στην προστασία του περιβάλλοντος και στην καλύτερευση των εργασιακών συνθηκών, οι συνθήκες αυτές φαίνεται να ξαναέγιναν δυσμενείς στην πάροδο του χρόνου (Καρανικόλα, 2015). Έτσι, στη σημερινή εποχή, η σημαντικότερη μορφή έκφρασης περιφερειακών ανισοτήτων στο Δήμο Ναυπακτίας είναι η ανεργία. Η ανεργία επικεντρώνεται κυρίως σε νεαρά άτομα είτε αυτά είναι ειδικευμένα (πανεπιστημιακής εκπαίδευσης) είτε ανειδίκευτα (βασική εκπαίδευση). Μολονότι ο Δήμος έχει αντιληφθεί την αδυναμία του αυτή, οι λύσεις που επιζητά για την μείωση του αριθμού των ανέργων και αύξησης της απασχόλησης είναι ευκαιριακές, με αποτέλεσμα τα νεαρά σε ηλικία άτομα να αναγκάζονται να βρίσκουν άλλες λύσεις. Απόρροια της ανεργίας είναι η εσωτερική μετανάστευση, μια μορφή έκφρασης περιφερειακών ανισοτήτων αρκετά διαδεδομένη στη χώρα μας. Που έχει ως αποτέλεσμα τα νέα άτομα που μπορούν να επιφέρουν την ανάπτυξη στον τόπο, να δημιουργήσουν νέες τάσεις στον τρόπο ζωής και διαβίωσης να μην υπάρχουν και ο τόπος να αποτελείται κατά το μεγαλύτερο ποσοστό του από ηλικιωμένους ανθρώπους. Αυτό μπορούμε να το δούμε μελετώντας την σταδιακή αύξηση του πληθυσμού στο Δήμο η οποία είναι πάρα πολύ μικρή. Ένα χαρακτηριστικό όλων των επαρχιακών πόλεων και συγκεκριμένα του Δήμου Ναυπακτίας είναι το μεγάλο ποσοστό επιτυχίας των παιδιών στις εισαγωγικές εξετάσεις για την είσοδο τους στα πανεπιστήμια, αποτελώντας ένα σημαντικό κίνητρο φυγής των νέων από αρκετά μικρή ηλικία, που συνήθως το ποσοστό επιστροφής από το σύνολο αυτών των ανθρώπων είναι αρκετά μικρό. Ένα άλλο στοιχείο που δημιουργεί περιφερειακές ανισότητες στο Δήμο Ναυπακτίας είναι, ότι οι μορφές των επιχειρήσεων είναι ως επί το πλείστον οικογενειακού τύπου. Με αποτέλεσμα η διαδοχή στις επιχειρήσεις να γίνεται από γενιά σε γενιά χωρίς να έχουν τη δυνατότητα να εισχωρήσουν σε αυτές άλλα άτομα. Τέλος μια άλλη μορφή περιφερειακών ανισοτήτων επιφέρουν οι πελατειακές σχέσεις μεταξύ των υπευθύνων στα διάφορα αναπτυξιακά προγράμματα που υποστηρίζονται και από τα ΜΜΕ, ώστε

δημιουργούνται θέσεις εργασίας για ένα ορισμένο φάσμα ανθρώπων, χωρίς δηλαδή να υπάρχει αξιοκρατικό σύστημα εύρεσης εργασίας για όλους.

3.2. Ίδρυση και λειτουργία του κέντρου κοινότητας με παράρτημα Ρομά του Δήμου Ναυπακτίας

Ο Δήμος Ναυπακτίας με την 344/2016 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου ενέκρινε την υποβολή πρότασης (Αίτηση Χρηματοδότησης) για τη Σύσταση, Οργάνωση και Λειτουργία Κέντρου Κοινότητας στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 4 του Ε.Π. Δυτικής Ελλάδας 2014-2020 της πρόσκλησης με κωδικό 9.ii.1.1.b/29-29-6-2016 (Α/Α ΟΠΣ:1527). Με απόφαση του Περιφερειάρχη Δ. Ελλάδας (αρ. πρωτ. 4237/2016) εγκρίθηκε η ένταξη της πράξης «Σύσταση και λειτουργία του κέντρου Κοινότητας και παραρτήματος Ρομά Δήμου Ναυπακτίας». Με την ένταξη της πράξης καθορίστηκε το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης της πράξης και η χρηματοδότησή της με το ποσό των 311.040 ευρώ έως το 2020. Ως βασικός στόχος του Κέντρου, σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου Ναυπακτίας (<http://www.nafpaktos.gr>), ορίζεται η περαιτέρω υποστήριξη των κοινωνικών υπηρεσιών στην εφαρμογή πολιτικών κοινωνικής προστασίας και η ανάπτυξη ενός τοπικού σημείου αναφοράς για την υποδοχή, εξυπηρέτηση και διασύνδεση των πολιτών με όλα τα Κοινωνικά Προγράμματα και Υπηρεσίες που υλοποιούνται στην περιοχή λειτουργίας του. Απευθύνεται σε ευάλωτες, οικονομικά και κοινωνικά ομάδες του πληθυσμού (άποροι, άστεγοι, μετανάστες, ΑμεΑ, Ρομά, κλπ). Επιπλέον, το Παράρτημα ΡΟΜΑ στοχεύει στην ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης και προώθησης στην απασχόληση της συγκεκριμένης ομάδας πληθυσμού, η οποία βιώνει πολλαπλό κοινωνικό αποκλεισμό.

A. Σύσταση, Σκοπός, Κανονιστικό πλαίσιο

1. Το Κέντρο Κοινότητας με παράρτημα ΡΟΜΑ του Δήμου Ναυπακτίας, είναι μια νέα δομή που θεσμοθετήθηκε με το Ν. 4368 (ΦΕΚ 21 Α'/21.02.2016) και την Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) που ορίζει τις ελάχιστες προδιαγραφές λειτουργίας του (Δ23/ΟΙΚ.14435-1135 /ΦΕΚ 854Β'/30.03.2016). Στελεχώνεται με επιστημονικό προσωπικό και συγκεκριμένα: α) Έναν ΠΕ Ψυχολόγων, β) Έναν ΤΕ Κοινωνικών Λειτουργών, γ) Δύο ΠΕ Παιδαγωγών, δ) Έναν Διαμεσολαβητή, ε) Έναν ΠΕ Οικονομολόγων και στ) Έναν ΤΕ Νοσηλευτικής.

2. Με τη λειτουργία του επιδιώκεται η περαιτέρω υποστήριξη του Δήμου στην εφαρμογή πολιτικών κοινωνικής προστασίας και η ανάπτυξη ενός τοπικού σημείου αναφοράς για την υποδοχή, εξυπηρέτηση, την παροχή υπηρεσιών και τη διασύνδεση των πολιτών με όλους τους φορείς, δομές, Υπηρεσίες και τα Κοινωνικά Προγράμματα κοινωνικής προστασίας που αναπτύσσονται σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, με ιδιαίτερη στόχευση στα προγράμματα και στις δράσεις που αποσκοπούν στην κοινωνική ένταξη και την ένταξη στην αγορά εργασίας.

3. Αποτελεί το βασικό «πυρήνα» διευρυσμένων υπηρεσιών τύπου «One Stop Shop» («Υπηρεσία Μιας Στάσης», δηλαδή ο τύπος της επιχείρησης ή του γραφείου όπου προσφέρονται πολλές υπηρεσίες και οι πελάτες μπορούν να πάρουν όλα όσα χρειάζονται μόνο σε «μία στάση») (Protheroe, 2010), με εξατομικευμένη ολιστική προσέγγιση, υποστηρίζοντας ή συνεργώντας με την κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Ναυπακτίας, ως δράση «ομπρέλα» παρέχοντας υπηρεσίες οι οποίες ανταποκρίνονται στις πολιτικές που ήδη υλοποιούνται ή προγραμματίζονται και τις ενισχύουν περαιτέρω.

4. Το Κέντρο Κοινότητας Δήμου Ναυπακτίας καθώς και το Παράρτημα ΡΟΜΑ λειτουργούν ως δομές συμπληρωματικές της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Δήμου και εποπτεύονται από αυτή.
5. Στόχος του Κέντρου Κοινότητας (Κ.Κ) είναι να συμβάλει στην ολοκληρωμένη προσέγγιση σχεδιασμού και εφαρμογής της κοινωνικής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο, στο συντονισμό των δράσεων μεμονωμένων φορέων και στη χωρική ενοποίηση των κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών στο Δήμο Ναυπακτίας, μέσω μιας κεντρικής δομής.
6. Ο Φορέας Υλοποίησης του Κέντρου Κοινότητας είναι ο Δήμος Ναυπακτίας.
7. Βασικός άξονας για τη λειτουργία του Κέντρου είναι το Ενιαίο Πληροφοριακό Σύστημα (Ε.Π.Σ.), δεδομένου ότι δίνει τη δυνατότητα άμεσης διασύνδεσης και επικοινωνίας τόσο μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων διαχείρισης/ διοίκησης όσο και των διαφορετικών φορέων και δομών παροχής υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας. Το Ε.Π.Σ. διατίθεται στο Δήμο αδαπάνως με μέριμνα του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

B. Παρεχόμενες Υπηρεσίες του Κέντρου Κοινότητας

Η λειτουργία του Κέντρου εστιάζει αφενός στην υποδοχή και στην ενημέρωση των πολιτών, ειδικότερα όσων ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, και αφετέρου στην υποστήριξή τους με σκοπό τη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου παράλληλα με τη συνεργασία που αναπτύσσει με τις λοιπές κοινωνικές δομές και υπηρεσίες του δήμου.

Οι Υπηρεσίες που παρέχει το Κέντρο Κοινότητας κινούνται σε τρεις (3) κεντρικούς άξονες:

α) Υποδοχή - Ενημέρωση - Υποστήριξη των πολιτών. Η πληροφόρηση ή/ και παραπομπή των πολιτών στα προγράμματα πρόνοιας και κοινωνικής ένταξης που υλοποιούνται σε

τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο όπως το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης, το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους απόρους, κοινωνικές δομές και υπηρεσίες όπως το Βοήθεια στο σπίτι, τα Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων, τα Κέντρα Δημέρευσης- Ημερήσιας Φροντίδας για άτομα με αναπηρία, τα προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Δια Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς, κ.α. Υποστήριξη των πολιτών για την ένταξη τους στα προαναφερόμενα προγράμματα και με ιδιαίτερη έμφαση στην παροχή υποστήριξης κατά τη διαδικασία υποβολής της αίτησης για το πρόγραμμα Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης.

β) Συνεργασία με Υπηρεσίες, Φορείς και Δομές παροχής υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας. Συνεργασία και παραπομπή αιτημάτων σε άλλες δομές και υπηρεσίες που παρέχονται στα γεωγραφικά όρια της περιοχής λειτουργίας του «Κέντρου Κοινότητας», π.χ. Κοινωνικοί Ξενώνες Αστέγων, Ξενώνες Κακοποιημένων Γυναικών και θυμάτων διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, Κοινωνικά Φροντιστήρια, Δομές Ψυχικής Υγείας, Δομές για ΑμεΑ, Βρεφονηπιακοί και Παιδικοί Σταθμοί, Προγράμματα για Ηλικιωμένους, Προγράμματα για ΡΟΜΑ, Προγράμματα για Μετανάστες κλπ. Επιπλέον, η συνεργασία και παραπομπή αιτημάτων: i) σε υπηρεσίες απασχόλησης (π.χ. ΟΑΕΔ) για την ένταξη των ωφελούμενων σε προγράμματα κατάρτισης, δράσεις απασχόλησης, επιμορφωτικά σεμινάρια καθώς φυσικά και σε θέσεις εργασίας και ii) σε φορείς αρμόδιους για την εφαρμογή προγραμμάτων της Γενικής Γραμματείας Διά Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς. Επιπλέον συνεργάζεται με την τοπική αγορά εργασίας με στόχο την ένταξη των ανέργων: στόχος είναι η ανάπτυξη επαφών και τακτικής επικοινωνίας με φορείς εκπροσώπησης των εργοδοτών και των εργαζομένων (π.χ. Επιμελητήρια, ενώσεις και ομοσπονδίες εργαζομένων, συλλόγους επιχειρήσεων ή επιχειρηματικών ομάδων, κλπ). Τα Κ.Κ. συνεργάζονται κυρίως με τα Γραφεία Ανέργων των Δήμων (όταν αυτά υφίστανται) για την ανάπτυξη των σχετικών συνεργειών. Σημειώνεται ότι ο στόχος της εν λόγω ενέργειας δεν είναι η υποκατάσταση της λειτουργίας των Δημόσιων Υπηρεσιών Απασχόλησης (ΟΑΕΔ), αλλά κυρίως η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του

κόσμου των επιχειρήσεων για την αναγκαιότητα αντιμετώπισης της ανεργίας στην περιοχή ή το Δήμο και την ύπαρξη συγκεκριμένης δυναμικής όσον αφορά την προσφορά εργατικού δυναμικού και ειδικοτήτων η επαφή του κόσμου των επιχειρήσεων με αυτή των ανέργων μέσα από τη συμμετοχή σε κοινές δραστηριότητες (π.χ. ημερίδες).

γ) Η Παροχή Υπηρεσιών που αποσκοπούν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών και διασφαλίζουν την κοινωνική ένταξη των ωφελουμένων. Ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες του πληθυσμού της περιοχής, το Κέντρο Κοινότητας παρέχει υπηρεσίες που αποσκοπούν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και διασφαλίζουν την κοινωνική ένταξη των ωφελουμένων.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι κάτωθι υπηρεσίες:

- Παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης για την ένταξη στην αγορά εργασίας, υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού κ.α.
- Παροχή συμβουλευτικής ψυχοκοινωνικής στήριξης σε παιδιά, ενήλικες και οικογένειες.
- Ανάπτυξη δράσεων δημιουργικής απασχόλησης και μαθησιακής στήριξης παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας, σε συνέργεια με τα προγράμματα εκπαίδευσης που υλοποιούνται (εκπαιδευτικές δραστηριότητες, μαθησιακή υποστήριξη, παροχή γευμάτων, υποστήριξη σχολικού περιβάλλοντος κ.α.).
- Προγράμματα για συνδρομή στη δημιουργία ευκαιριών για νέους, π.χ. επαγγελματικός προσανατολισμός για εφήβους, βελτίωση δεξιοτήτων, πολιτισμικές δραστηριότητες, προγράμματα νεανικής συμμετοχής και στήριξης, σε συνεργασία με το Συνήγορο του Παιδιού και άλλες υπηρεσίες και δομές.
- Διοργάνωση εκδηλώσεων με επιμορφωτικό, επικοινωνιακό και κοινωνικό περιεχόμενο όπως: οργάνωση ομάδων γειτονιάς για την ανάληψη κοινοτικών

πρωτοβουλιών και την ενεργοποίηση των πολιτών, διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων προληπτικής ιατρικής και συνθηκών υγιεινής διαβίωσης, δικτύωση με φορείς της τοπικής κοινωνίας (σχολεία, πολιτιστικοί σύλλογοι, επαγγελματικοί φορείς κλπ.) για μεικτές πρωτοβουλίες δράσεων για την τοπική ανάπτυξη, την καταπολέμηση της σχολικής διαρροής, δράσεις και παρεμβάσεις με στόχο την ευαισθητοποίηση, σε επίπεδο πρόληψης διαφόρων ψυχοκοινωνικών ζητημάτων.

- Μεικτές δράσεις για την κοινωνικοποίηση και την κοινωνική ένταξη, ειδικότερα (αλλά όχι αποκλειστικά) για μαθητές ΑμεΑ, παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, ΡΟΜΑ και Δικαιούχους Διεθνούς Προστασίας.
- Παροχή ενημερωτικής συνδρομής για θέματα νομικού χαρακτήρα σε σχέση με τις παρεχόμενες δυνατότητες, όργανα, διαδικασίες κ.λπ.
- Συγκέντρωση και διανομή βασικών αγαθών.
- Ανάπτυξη δικτύου με φορείς που υλοποιούν δράσεις ή ενέργειες σχετικές με το αντικείμενο του Κέντρου Κοινότητας.
- Ανάπτυξη Δικτύου Εθελοντισμού που είτε θα συνδράμει το προσωπικό του Κέντρου Κοινότητας κατά περίπτωση, πάντοτε υπό την εποπτεία του και με βάση τις οδηγίες και κατευθύνσεις του, είτε θα συμβάλλει στις δράσεις των υπολοίπων δομών αντιμετώπισης της φτώχειας, υπό τις οδηγίες και τον έλεγχο του τακτικού προσωπικού των δομών αυτών (Κανονισμός λειτουργίας του Κέντρου Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά του Δήμου Ναυπακτίας, Αρ. Απ. 234/2017).

Γ. Αντικείμενο

Το Κέντρο Κοινότητας αποσκοπεί στην ολιστική υποστήριξη των κατοίκων του Δήμου Ναυπακτίας, μέσα από την παροχή ενός συνολικού πλέγματος υπηρεσιών με στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και κάθε μορφής διακρίσεων

καθώς και την προώθηση στην απασχόληση. Πιο συγκεκριμένα, στόχος της λειτουργίας του είναι να αποτελέσει ένα «front desk» (υπηρεσίες υποδοχής) καταγραφής, κατεύθυνσης και παραπομπής των ωφελούμενων ατόμων στις αρμόδιες υπηρεσίες, είτε σε τοπικό, είτε σε περιφερειακό είτε σε εθνικό επίπεδο.

Ο στόχος του Κέντρου Κοινότητας είναι διττός: αφενός παρέχει ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών και άλλων υπηρεσιών ώστε να αποφευχθεί η διασπορά πόρων και να επιτευχθεί η ολιστική παρέμβαση σε πολλές ομάδες πληθυσμού, υποστηρίζει την Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Κοινωνικών Υποθέσεων του Δήμου Ναυπακτίας. Επιπρόσθετα, το Κ.Κ. λειτουργεί και ως χώρος όπου συγκεντρώνεται η κοινότητα για ομαδικές δραστηριότητες και για θέματα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Το Κέντρο Κοινότητας λειτουργεί Παράρτημα για πληθυσμό Ρομά και ευάλωτων κοινωνικά ομάδων.

Το Παράρτημα Ρομά έχει ως στόχο την ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης και προώθησης στην απασχόληση της συγκεκριμένης ομάδας πληθυσμού, η οποία βιώνει πολλαπλό κοινωνικό αποκλεισμό και ζει υπό συνθήκες διαβίωσης μη αποδεκτές. Το Παράρτημα (και κατ' επέκταση το Κέντρο Κοινότητας) συνδέεται με Υπηρεσίες του Δήμου, της Περιφέρειας ή ακόμα και κρατικές/ κεντρικές Υπηρεσίες που συμβάλλουν στην κοινωνική προστασία, την κοινωνική ένταξη και την προώθηση στην απασχόληση των ωφελουμένων. Επίσης αναπτύσσει διαδικασίες συνεργασίας οι οποίες αποβλέπουν στην επίτευξη της συνέργειας και συμπληρωματικότητας μεταξύ συναφών δράσεων και υπηρεσιών καθώς και την δημιουργία δικτύων με φορείς οι οποίοι έχουν ως αντικείμενο υπηρεσία/ υπηρεσίες που σχετίζονται με θέματα που αφορούν τους Ρομά ή/ και υλοποιούν δράσεις ή ενέργειες σχετικές με το αντικείμενο.

Για την επίτευξη των παραπάνω, το Παράρτημα δραστηριοποιείται στην παροχή υπηρεσιών μέσω εξατομικευμένης και μακροπρόθεσμης προσέγγισης στα ωφελούμενα άτομα, αρχικά

χαρτογραφώντας τα απαραίτητα βήματα για την πορεία τους προς την κοινωνική ένταξη και την απασχόληση και στη συνέχεια υποστηρίζοντας και παρακολουθώντας την διαδικασία αυτή. Επίσης, υποστηρίζει τα ωφελούμενα άτομα Ρομά του καταυλισμού/ θύλακα, ως προς τις διαδικασίες διανομής του Κοινωνικού Επιδόματος Αλληλεγγύης. Πιο συγκεκριμένα, οι παρεχόμενες υπηρεσίες, αφορούν στα εξής:

- Υπηρεσίες στήριξης και κοινωνικής ένταξης.
- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για την ένταξη της οικογένειας (ιδιαίτερα των παιδιών), τη στήριξη και προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού και τη διασύνδεση και παραπομπή σε δημόσιες υπηρεσίες όπως παιδείας, αθλητισμού, πολιτισμού, δημιουργικής απασχόλησης κ.λ.π.).
- Στήριξη, ενδυνάμωση και ενεργοποίηση των γυναικών.
- Παροχή βοήθειας για τη διευκόλυνση και συνηγορία στην πρόσβαση των ωφελουμένων για την ρύθμιση προνοιακών αιτημάτων, δικαστικών, αστικο-δημοτικών και νομικών εκκρεμοτήτων των ωφελουμένων. Επισημαίνεται ότι η θεσμική αρμοδιότητα και ο ελεγκτικός ρόλος των προνοιακών, δικαστικών κλπ. υπηρεσιών εκτελούνται από τους αρμόδιους θεσμούς της διοίκησης. Τα στελέχη των Κέντρων Κοινότητας συνδράμουν, διευκολύνουν και συμπαραστέκονται, καθώς δεν εκτελούν.
- Εξατομικευμένη ενημέρωση για θέματα δημόσιας Υγείας (δράσεις αγωγής υγείας) και πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες, καθώς και προάσπιση και προαγωγή της υγείας με την ανάπτυξη περαιτέρω δράσεων που κρίνονται κάθε φορά απαραίτητες.
- Παρακολούθηση της πορείας των ωφελουμένων, καθώς και του πληθυσμού του οικισμού με ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία.
- Υπηρεσίες που αποσκοπούν στην προώθηση της απασχόλησης.

- Συμβολή και υποστήριξη για την δημιουργία και ανάπτυξη Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών (Ν.Ε.Ε.), συνεταιρισμών και επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας.
- Συμβολή και υποστήριξη σε ήδη απασχολούμενους για τη διεύρυνση των επαγγελματικών τους προσόντων.
- Υποστήριξη για την ανεύρεση εργασίας.
- Προώθηση σε δράσεις συμβουλευτικής και κατάρτισης.
- Υπηρεσίες ευαισθητοποίησης, ενημέρωσης και στήριξης.
- Ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου και άρση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων.
- Ενημέρωση/ευαισθητοποίηση του πληθυσμού των ωφελουμένων για θέματα δημόσιας Υγείας (δράσεις αγωγής υγείας). Οι παραπάνω δράσεις υλοποιούνται βάσει μιας εξατομικευμένης, μακροπρόθεσμης και ευέλικτης προσέγγισης. Η εξατομικευμένη και μακροπρόθεσμη προσέγγιση των ατόμων για την επίτευξη του στόχου της προώθησης της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης συνίσταται στην διερεύνηση και αποτύπωση των αναγκών του ατόμου από το προσωπικό του Κέντρου Κοινότητας για την εκπόνηση εξατομικευμένου σχεδίου δράσης. Οι ενέργειες και οι υπηρεσίες που δέχεται ο ωφελούμενος αφορούν, είτε αμιγώς υπηρεσίες από το Κέντρο είτε παραπομπή σε άλλους εξειδικευμένους φορείς, π.χ. ΟΑΕΔ, φορείς εκπαίδευσης, υπηρεσίες πρόνοιας, κλπ. είτε συνδυασμό αυτών.
- Συνεργασία με τον ΟΑΕΔ και άλλους συναρμόδιους φορείς. Η προώθηση στην απασχόληση γίνεται μέσω της διασύνδεσης και συνεργασίας με τοπικούς φορείς και υπηρεσίες προώθησης της απασχόλησης ή/ και της επιχειρηματικότητας (Κέντρα Προώθησης της Απασχόλησης του ΟΑΕΔ, Επιμελητήρια, κλπ).
- Διευρυμένη Συμβουλευτική. Οι υπηρεσίες συμβουλευτικής και υποστήριξης δύναται να αφορούν σε θέματα, όπως προώθηση της επιχειρηματικότητας, νομικές υπηρεσίες

σχετικές με επαγγελματικές και επιχειρησιακές δραστηριότητες, υποστήριξη και συμβουλευτική για χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, καθώς και θέματα κοινωνικής ένταξης (Κανονισμός λειτουργίας του Κέντρου Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά του Δήμου Ναυπακτίας, Αρ. Απ. 234/2017).

Δ. Ωφελούμενοι: δικαιώματα και υποχρεώσεις

Αρχικά, αναφορικά με τους ωφελούμενους και εξυπηρετούμενους, ως ωφελούμενος ορίζεται ο πολίτης που κάνει συστηματική χρήση των υπηρεσιών και παροχών του Κέντρου Κοινότητας και του Παραρτήματος Ρομά του Δήμου, έχει καταγραφεί στο ηλεκτρονικό πληροφοριακό σύστημα και έχει αποκτήσει μοναδικό αριθμό αναφοράς. Ειδικότερα, ωφελούμενοι του Κέντρου Κοινότητας είναι πολίτες που κατοικούν στον τόπο λειτουργίας και παρέμβασής του, και κατά προτεραιότητα, οι ωφελούμενοι του Προγράμματος «Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης», καθώς και άτομα και οικογένειες που διαβιούν σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, άνεργοι, παιδιά και άτομα που βιώνουν καταστάσεις αποκλεισμού, μετανάστες, δικαιούχοι διεθνούς προστασίας, αιτούντες άσυλο, ΑμεΑ, ΡΟΜΑ και γενικότερα ευάλωτες ομάδες πληθυσμού. Οι ωφελούμενοι μπορεί να είναι και κάτοικοι άλλων περιοχών εκτός της περιοχής λειτουργίας και παρέμβασης του Κέντρου Κοινότητας. Μπορεί να διαμένουν σε όμορους Δήμους οι οποίοι δεν έχουν συστήσει Κέντρο Κοινότητας και σε απομακρυσμένες περιοχές, είτε ανήκουν διοικητικά στον Δήμο που ανήκει το Κέντρο Κοινότητας, είτε όχι. Στις περιπτώσεις που οι παραπάνω απομακρυσμένες περιοχές ανήκουν σε άλλο Δήμο, υπογράφεται Προγραμματική Σύμβαση μεταξύ των δύο Δήμων για την μεταξύ τους συνεργασία. Το Κέντρο Κοινότητας μπορεί να εξυπηρετεί και να υποστηρίζει παιδιά/ εφήβους σε θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού, μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και γενικότερα κάθε πολίτη που προσέρχεται ζητώντας να λάβει τις προσφερόμενες υπηρεσίες.

Αναφορικά με τη διαδικασία εγγραφής των ωφελουμένων, ο ωφελούμενος που απευθύνεται στο Κέντρο Κοινότητας Δήμου Ναυπακτίας, ή σε άλλη διασυνδεδεμένη δομή η οποία μπορεί να αποτελεί το αρχικό σημείο εισόδου για την λήψη υπηρεσιών, εγγράφεται στην Καρτέλα Εγγραφής και Παρακολούθησης Ωφελούμενου με Μοναδικό Κωδικό Ωφελούμενου, ο οποίος αποδίδεται με τρόπο ώστε να χαρακτηρίζει όλα τα μέλη της οικογένειας.

Τα δικαιώματα των ωφελούμενων περιλαμβάνουν τα εξής: i) ψυχοκοινωνική υποστήριξη και εργασιακή συμβουλευτική (ή διασύνδεση με αντίστοιχες υπηρεσίες), ii) Διασύνδεση με τους φορείς και προγράμματα που ανταποκρίνονται στις ανάγκες του για παροχές και υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας, iii) Πληροφόρηση αναφορικά με τα προγράμματα κοινωνικής προστασίας και πρόνοιας που υλοποιούνται σε τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο, iv) Λήψη των υπηρεσιών κατά το διάστημα των προβλεπόμενων ωρών και ημερών λειτουργίας του Κέντρου και των ωρών παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών, όπως αυτές αναγράφονται σε εμφανές σημείο στο χώρο του, v) Πλήρης σεβασμός της ιδιωτικότητας, των θρησκευτικών και πολιτικών πεποιθήσεων, της εθνοτικής και φυλετικής καταγωγής και του σεξουαλικού προσανατολισμού τους. Τέλος, κατόπιν αίτησής τους, οι ωφελούμενοι έχουν δικαίωμα στην πληροφόρηση και στην ενημέρωση, εντός δέκα (10) εργάσιμων ημερών, για την εξέλιξη των αιτημάτων ή/ και των αιτήσεων που έχουν κάνει στο Κέντρο για οποιαδήποτε δράση, πρόγραμμα και παροχή υπηρεσιών εν γένει.

Αναφορικά με τις υποχρεώσεις εξυπηρετούμενων και πιθανών ωφελουμένων, οι προσερχόμενοι προς εξυπηρέτηση στο Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα ΡΟΜΑ Δήμου Ναυπακτίας αποδέχονται τους παρακάτω όρους και περιορισμούς: i) Σε περίπτωση που προσέρχονται σε ημέρες και ώρες εκτός προγράμματος, το προσωπικό διατηρεί το δικαίωμα να μην παρέχει τις προβλεπόμενες υπηρεσίες ή/ και να μην επιτρέψει την είσοδο στον χώρο, ii) Συναινούν στην τήρηση των αρχείων και των ατομικών τους φακέλων, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Ν. 2472/1997 για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, iii)

Γνωρίζουν και αποδέχονται την απαγόρευση οποιασδήποτε μορφής παρενόχλησης (λεκτικής, σωματικής, σεξουαλικής, θρησκευτικής, φυλετικής, ψυχολογικής) μεταξύ εξυπηρετούμενων ή εξυπηρετούμενων και στελεχών της Δομής, iv) Είναι υπεύθυνοι για τα προσωπικά τους αντικείμενα και σε περίπτωση απώλειας τα μέλη του προσωπικού δεν φέρουν καμία ευθύνη, v) Οφείλουν να σέβονται τους υπαλλήλους, τους εθελοντές, τους άλλους ωφελούμενους, καθώς και τους χώρους του Κέντρου, vii) Είναι υποχρεωμένοι να προσέρχονται αυτοπροσώπως στο Κέντρο για τη λήψη των παρεχόμενων υπηρεσιών εκτός από τις περιπτώσεις που τεκμηριώνεται επαρκώς η αδυναμία τους, στις οποίες διορίζουν και εξουσιοδοτούν πληρεξούσιο αντιπρόσωπό τους, viii) Είναι αποκλειστικά υπεύθυνοι για τη φύλαξη της βεβαίωσης ή της κάρτας με το μοναδικό αριθμό αναφοράς που τους διατίθεται από το Κέντρο για την εξυπηρέτησή τους, ix) Η βεβαίωση ή η κάρτα ανήκει αποκλειστικά στο δικαιούχο που αναγράφεται σε αυτή και απαγορεύεται η μεταβίβασή της σε οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, εκτός του συνδικαιούχου, ο οποίος θα μπορεί να ορισθεί με υπεύθυνη δήλωση του κύριου δικαιούχου (σε περίπτωση απώλειας είναι υποχρεωμένοι να ενημερώσουν το Κέντρο), x) Οφείλουν να προσκομίζουν οποιοδήποτε τυχόν δικαιολογητικό τους ζητηθεί από την αρμόδια υπηρεσία, το οποίο η ίδια δεν μπορεί να προμηθευτεί ηλεκτρονικά ή με άλλο τρόπο βάσει της κείμενης νομοθεσίας. Σε περίπτωση μη προσκόμισης, ενδέχεται να εξαιρεθούν από προγράμματα των οποίων οφείλουν να τηρούν τις προϋποθέσεις και να μην καταστούν ωφελούμενοι.

Τέλος, ο κανονισμός λειτουργίας του Κέντρου περιλαμβάνει την παρακολούθηση των εξυπηρετούμενων και των ωφελουμένων. Η παρακολούθηση των ατόμων που εξυπηρετούνται στο Κέντρο Κοινότητας, των ωφελουμένων από συγκεκριμένες υπηρεσίες (ψυχοκοινωνική υποστήριξη και συμβουλευτική, συμπλήρωση αιτήσεων κ.α.) και όσων παραπέμπονται σε άλλες υπηρεσίες του Δήμου Ναυπακτίας (Κοινωνικό Παντοπωλείο) γίνεται μέσω του πληροφοριακού συστήματος υποστήριξης. Παράλληλα, είναι δυνατή η

παρακολούθηση λήψης των επιδομάτων και των παροχών (Πρόνοια, ΚΕΑ, ΤΕΒΑ κλπ.). Επίσης, πραγματοποιείται η διασύνδεση της ηλεκτρονικής εφαρμογής με φορείς και προγράμματα (ΟΑΕΔ, Δια Βίου Μάθηση, ΚΕΑ κλπ.), έτσι ώστε να είναι δυνατή η επιτόπου συμπλήρωση αιτήσεων ή/και η άμεση παραπομπή των ωφελουμένων (ΜΟΔ. Α.Ε, 2016).

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.1 Απολογιστικά στοιχεία του πρώτου χρόνου λειτουργίας.

Κατά το πρώτο έτος λειτουργίας το Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά του Δήμου Ναυπακτίας έδωσε λύσεις και προχώρησε σε δράσεις που ωφέλησαν 555 πολίτες που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες του Δήμου. Τα στοιχεία που παρατίθενται παρακάτω προέρχονται από τα παραδοτέα του κέντρου στη διαχειριστική αρχή του προγράμματος (βλέπε Πίνακα 1 και Γραφήματα 1 και 2).

Πιο συγκεκριμένα με εξειδικευμένο προσωπικό προσέφερε τις παρακάτω υπηρεσίες:

- Διασύνδεση και πρόσβαση σε Κρατικές – Δημοτικές υπηρεσίες και δομές.
- Διεκπεραιώσεις παροχής επιδομάτων (ΚΕΑ, κ.λ.π.), για οικονομικά αδύναμους δημότες.
- Υπαγωγή στο κοινωνικό τιμολόγιο της ΔΕΗ.
- Κοινωνικές έρευνες.
- Ψυχολογική υποστήριξη ενηλίκων-ανηλίκων.
- Επαγγελματικός προσανατολισμός.
- Ενισχυτική διδασκαλία –δημιουργική απασχόληση σε μαθητές Ρομά Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.
- Προγραμματισμός ιατρικών ραντεβού.
- Επισκέψεις κατ' οίκον μετά από αίτημα παρακολούθησης φαρμακευτικής αγωγής.

Επίσης, υλοποίησε στοχευμένες δράσεις για τους κατοίκους του Δήμου (Ρομά και μη), όπως:

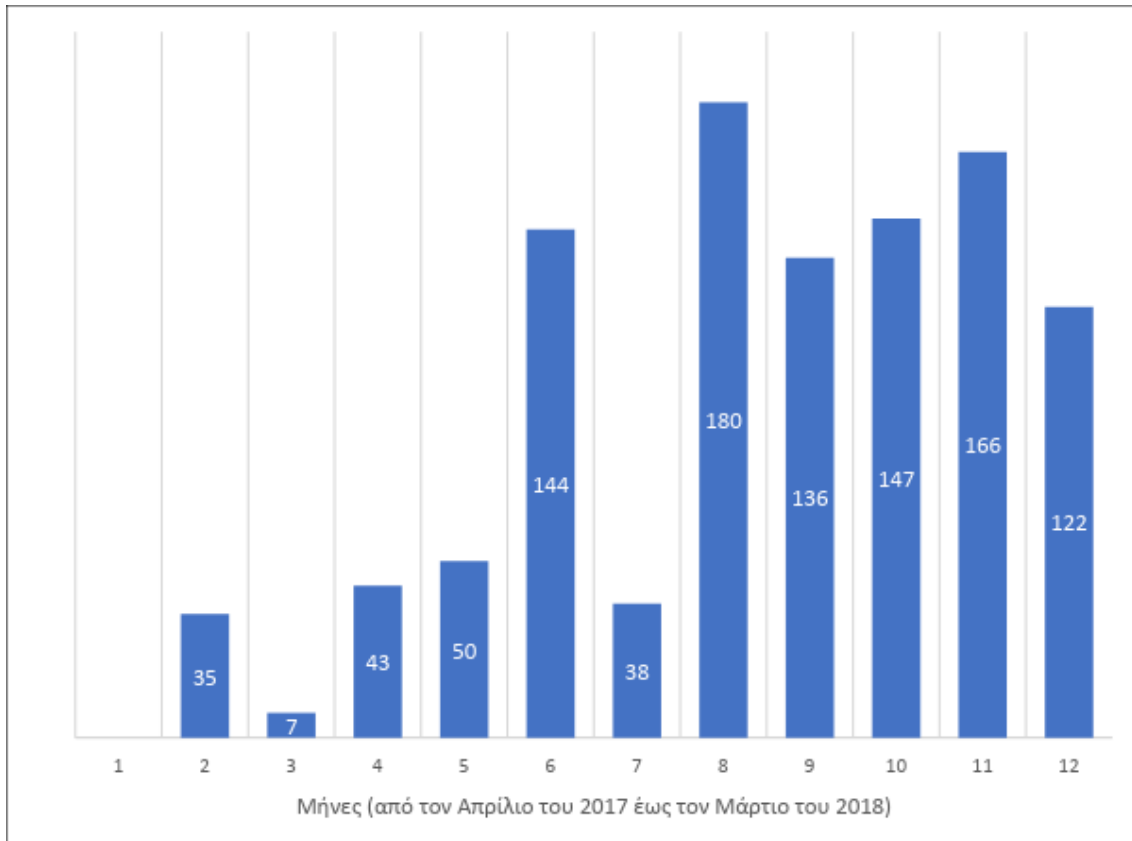
- Ενίσχυση με σχολικά είδη σε συνεργασία με το τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής της Διεύθυνσης Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- Προγραμματισμός εμβολιασμών παιδιών Ρομά.

- Διερεύνηση για την κατοχή βιβλιαρίων υγείας παιδιών και έλεγχος για εμβόλια που εκκρεμούν.
- Προγραμματισμός και υλοποίηση ενεργειών απεντόμωσης-μυοκτονίας σε οικισμό Ρομά.
- Σε συνεργασία με το ΚΕΠ Ναυπάκτου συμμετείχε στην υποβολή αιτήσεων των πολιτών για το Κοινωφελές πρόγραμμα του ΟΑΕΔ.
- Διοργάνωσε σε συνεργασία με το Κέντρο Υγείας Ναυπάκτου προληπτικό γυναικολογικό έλεγχο (τεστ ΠΑΠ) και συνταγογράφηση περαιτέρω εξετάσεων σε γυναίκες Ρομά.

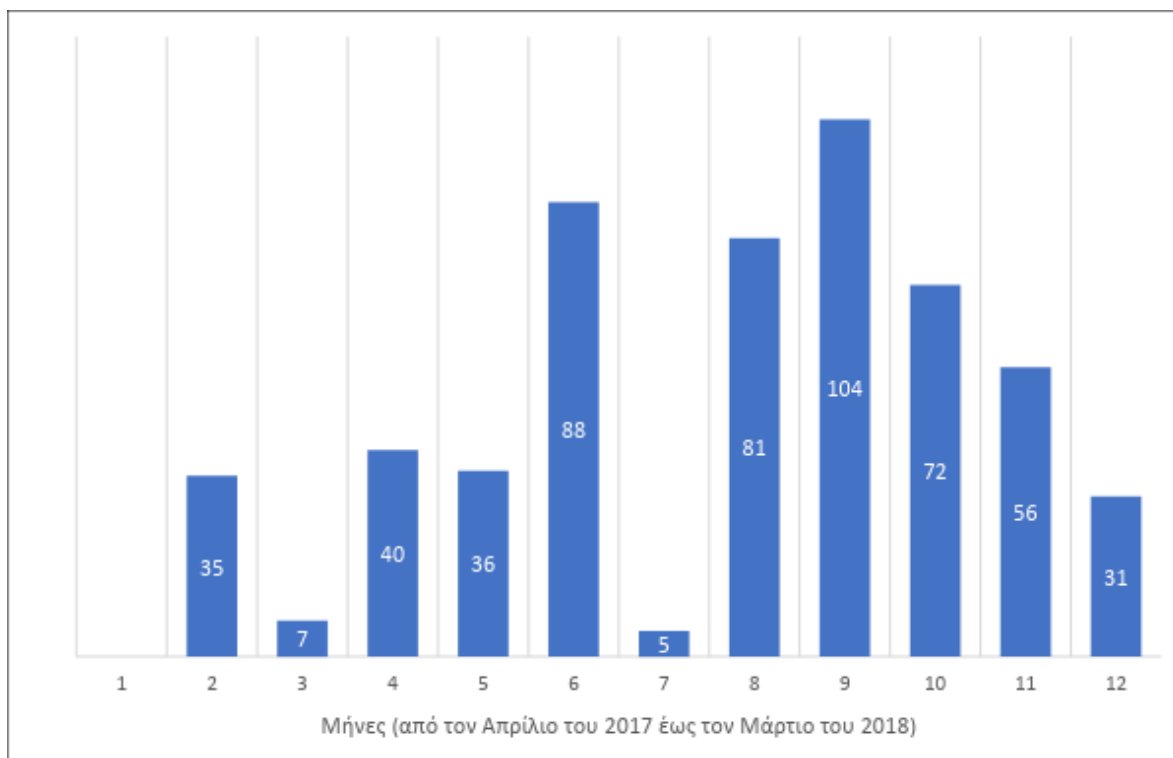
Πίνακας 1. Ωφελούμενοι του προγράμματος κατά τη χρονική περίοδο 2017-2018

	Ημερήσιες Επισκέψεις	Νέοι Εγγεγραμμένοι	Ρομά	ΚΕΑ	Υγεία
Απρίλιος	0	0	0	0	0
Μάιος	35	35	1	35	0
Ιούνιος	7	7	0	6	1
Ιούλιος	43	40	11	42	0
Αύγουστος	50	36	9	31	10
Σεπτέμβριος	144	88	28	30	2
Οκτώβριος	38	5	1	27	0
Νοέμβριος	180	81	3	162	4
Δεκέμβριος	136	104	7	66	2
Ιανουάριος	147	72	7	134	0
Φεβρουάριος	166	56	9	141	25
Μάρτιος	122	31	2	105	10
ΣΥΝΟΛΟ	1.068	555	78	779	53

Γράφημα 1. Επισκέψεις πολιτών στο κέντρο κοινότητας τους 12 πρώτους μήνες λειτουργίας

Γράφημα 2. Εγγραφές στο μητρώο ωφελούμενων κατά μήνα το πρώτο δωδεκάμηνο λειτουργίας του κέντρου κοινότητας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που εστάλησαν στην Διαχειριστική Αρχή της Περιφέρειας Δ. Ελλάδας και με βάση τα παραπάνω γραφήματα, το Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά του Δήμου Ναυπακτίας κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας έχει δεχτεί 1.068 επισκέψεις (κατά μέσο όρο 89 επισκέψεις ανά μήνα). Συγκεκριμένα, τα στοιχεία περιλάμβαναν:

- Εγγεγραμμένοι στο Μητρώο του Δήμου είναι 555 άτομα.
- Ωφελούμενοι Ρομά: 78 άτομα
- Ωφελούμενοι του ΚΕΑ: 779 άτομα
- Ωφελούμενοι Μαθησιακής στήριξης: 42 άτομα
- Ωφελούμενοι Υγείας: 53 άτομα

Όπως φαίνεται και από τα παραπάνω διαγράμματα και πίνακα, το Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά του Δήμου Ναυπακτίας προσέλκυσε το ενδιαφέρον των κατοίκων,

εξυπηρετώντας τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, βελτιώνοντας την ποιότητα της παρεχόμενης κοινωνικής πολιτικής του Δήμου. Εκτός από τα γενικά στοιχεία όμως, μελλοντικές έρευνες θα πρέπει να διερευνήσουν τους συγκεκριμένους άξονες, όπως παραδείγματος χάρη τις επιδόσεις των μαθητών (μέσω της δράσης της ενισχυτικής διδασκαλίας), συγκρίνοντας τους σχολικούς βαθμούς πριν την παρακολούθηση του συγκεκριμένου προγράμματος και μετά. Επίσης, διερεύνηση των αποτελεσμάτων της ψυχολογικής υποστήριξης ενηλίκων και ανηλίκων, μέσω συνεντεύξεων ή ερωτηματολογίων ποιότητας και ικανοποίησης από τη ζωή (Diener, Emmons, Larsen & Griffin, 1985· Ferrans & Powers, 1985), της προσωπικής τους ευεξίας (Tennant et al., 2007), της ποιότητας της κοινωνικής τους ζωής (Berkman, 1983· Lubben, 1988) και των οικογενειακών σχέσεων (Fok, Allen, Henry & Team, 2014) συγκρίνοντας τα αποτελέσματά τους με Ρομά και άλλες κοινωνικές κατηγορίες που δε χρησιμοποιούν τέτοιες υπηρεσίες. Η ίδια μεθοδολογική προσέγγιση θα μπορούσε να ακολουθηθεί και για τη χρήση ιατρικών υπηρεσιών και παρακολούθησης της φαρμακευτικής τους αγωγής. Όλες αυτές οι μετρήσεις με ψυχομετρικά εργαλεία θα βοηθήσουν στην εν τω βάθει αξιολόγηση του Κέντρου και των παρεχόμενων υπηρεσιών του και θα εντοπιστούν πιο εύκολα και με μεγαλύτερη ακρίβεια τα σημεία που χρήζουν βελτίωσης, ώστε να αυξηθεί ακόμη περισσότερο ο πληθυσμός που τις χρησιμοποιούν.

Συμπεράσματα

Βάσει των αποτελεσμάτων που παρουσιάστηκαν παραπάνω, ως γενικό συμπέρασμα μπορεί να εξαχθεί ότι κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας το Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά εκπλήρωσε τους βασικούς στόχους του και συνείσφερε στη βελτίωση της κοινωνικής πολιτικής του Δήμου Ναυπακτίας. Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα μέχρι πρόσφατα δε διέθετε κανένα επίσημα οργανωμένο πρόγραμμα ένταξης μεταναστών (και ακόμη λιγότερο για νομαδικούς πληθυσμούς όπως οι Ρομά) παρόλα αυτά προσπάθησε να εξαλείψει την παράνομη μετανάστευση και τη συμπερίληψη των μεταναστών στον κοινωνικό ιστό με ή χωρίς τη βοήθεια άλλων κρατών και της ΕΕ. Το κέντρο Κοινότητας με παράρτημα Ρομά εκφράζει ακόμη μία προσπάθεια λήψης πρωτοβουλίας του ελληνικού κράτους προς αυτή την κατεύθυνση, επιχειρώντας αφενός να βελτιώσει τη συνοχή των κοινωνικών ομάδων, με τη συμμετοχή πληθυσμού Ρομά σε δραστηριότητες και υποχρεώσεις της καθημερινής ζωής της πλειοψηφίας, αλλά και να δημιουργήσει χρήσιμους πολίτες που θα συνεισφέρουν στη χώρα υποδοχής τους (εφαρμόζοντας πιθανώς μέρος του μοντέλου WPR -προνοιακά παραγωγικά συστήματα, όπως η φορολογική συνεισφορά των Ρομά κατοίκων, οι τάξεις ενισχυτικής διδασκαλίας και το σύστημα επαγγελματική κατάρτισης).

Παρόλα αυτά, σε κοινωνικό επίπεδο, ο Δήμος Ναυπακτίας μέσω της Διεύθυνσης Κοινωνικής Αλληλεγγύης που διαθέτει και με όλες τις Δομές που έχει δημιουργήσει από το 2011 και μετά, προσπαθεί και ενεργεί κατά τρόπο που να δημιουργούνται και να παρέχονται ίσες ευκαιρίες σε άτομα, ομάδες και κοινότητες χωρίς διακρίσεις τόσο για την κάλυψη βιολογικών, συναισθηματικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών τους, όσο και για την ανάπτυξη και αξιοποίηση των δικών τους δυνατοτήτων. Καλλιεργεί πνεύμα κοινωνικής ευθύνης, αλληλεγγύης και ευαισθητοποίησης μεταξύ των δημοτών και τους προωθεί τη συμμετοχή τους στην κοινωνική δράση. Το αποτέλεσμα της πολιτικής του μπορεί να τα συνοψιστεί σε μια πρόταση: «Στο Δήμο Ναυπακτίας σήμερα κανείς δεν αισθάνεται μόνος

του όταν δοκιμάζεται από οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, κανείς δεν πεινάει και δεν υπάρχουν στο Δήμο άστεγοι».

Σημαντικό ρόλο παίζει σήμερα το νεοϊδρυθέν Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά στην εξυπηρέτηση και ενημέρωση των Δημοτών σε ότι αφορά τις παρεχόμενες υπηρεσίες, τόσο από το Δήμο όσο και από άλλους φορείς κρατικούς και ιδιωτικούς για την κοινωνική προστασία. Ο Δήμος αντιμετωπίζει προβλήματα ανθρώπινων και οικονομικών πόρων για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής και μια πρόταση θα μπορούσε να είναι η αξιοποίηση του τρίτου τομέα της οικονομίας, των κοινωνικών επιχειρήσεων και των εθελοντικών οργανώσεων για την αποτελεσματική οργάνωση του αγώνα κατά του κοινωνικού αποκλεισμού ενός σημαντικού τμήματος του πληθυσμού που πλήττει η οικονομική κρίση.

Κλείνοντας, η Ελλάδα ανήκει στα κράτη τα οποία μέχρι πρόσφατα (όπως και η Ισπανία, Πορτογαλία) παρουσίαζαν ελλειπή -και ανέτοιμο τις περισσότερες φορές- κρατικό μηχανισμό. Οι ελλείψεις αυτές οδήγησαν σε περιοριστικές πολιτικές χορήγησης υπηκοότητας, πάγιες οικονομικές πολιτικές και εφάρμοζαν διάφορα προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας, χωρίς να επιχειρούν να αφομοιώσουν τους μετανάστες στους οποίους απευθύνονταν τα διάφορα προγράμματα ή να συμπεριλαμβάνουν τη σημαντική διάσταση της πολυπολιτισμικότητας στα προγράμματά τους, αν και στην Ελλάδα, μετά τα μεταναστευτικά ρεύματα των τελευταίων τριών δεκαετιών έχουν αρχίσει να βελτιώνονται (Freeman, 2004), ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 στην Ευρώπη, με την εφαρμογή πολιτικών πολιτιστικής προστασίας αλλοδαπών. Επίσης στην εφαρμογή αυτών των πολιτικών τις οποίες άρχισε να εφαρμόζει και η Ελλάδα, συνεισέφερε και η σταθεροποίηση της αγοράς και η συσσώρευση εμπειριών μετά τα σύγχρονα μεταναστευτικά ρεύματα. Καθώς τα κράτη κερδίζουν περισσότερη εμπειρία εφαρμόζοντας διαφορετικές προσεγγίσεις για την ενσωμάτωση των μεταναστών και οι πληθυσμοί των μεταναστών εδραιώνονται σε μια χώρα,

χωρίς πρόθεση εκ νέου μετανάστευσης, οι πρακτικές ενσωμάτωσης ενδέχεται τελικά να εμφανίσουν μεγαλύτερη συνοχή, δομή και να οδηγήσουν σε καλύτερα αποτελέσματα που θα αφορούν μεγαλύτερο μέρος του μεταναστευτικού πληθυσμού από ότι σήμερα.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Βακαλίδης, Α., & Παπανδρέου, Δ. (2015). *Οι επιχειρήσεις των ΟΤΑ στην Ελλάδα, στον τομέα των κοινωνικών παρεμβάσεων. Το παράδειγμα του νομού Αιτωλοακαρνανίας*. (Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Καλαμάτας).
- Βδουκάκη, Α. (2007). *Οργανωτική και διοικητική αποτύπωση της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Μεσολογγίου- Ναυπακτίας*. (Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Μεσολογγίου).
- Βενιέρης Δ, :2015, Κοινωνική Πολιτική , Έννοιες και σχέσεις . Εκδόσεις Τόπος.
- Βότση, Ε. (2017). Η εκπαιδευτική καινοτομία στην ελληνική σχολική πραγματικότητα και η αυτονομία της σχολικής μονάδας. *Εκπαίδευση, Δια Βίου Μάθηση, Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη, Καινοτομία και Οικονομία, 1*, 517-523.
- Γεωργόπουλος, Χ. Α., Καραγιάννης, Ε. Α., & Φουντούκης, Γ. Α. (2016). *Κοινωνική πολιτική και τοπική αυτοδιοίκηση*. (Πτυχιακή εργασία, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας).
- Δήμος Ναυπακτίας. (2018, 1/9). Υπηρεσίες του Δήμου Ναυπακτίας. Ανακτήθηκε από <http://www.nafpaktos.gr/%CF%85%CF%80%CE%B7%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%B9%CE%B5%CF%83-2>
- Δήμος Ναυπακτίας. (2017). Κανονισμός λειτουργίας του Κέντρου Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά του Δήμου Ναυπακτίας, Αρ. Απόφασης Δημοτικού Συμβουλίου 234/2017.
- ΙΤΑ (2006). *Κοινωνική πολιτική και τοπική αυτοδιοίκηση*. Αθήνα.
- Κάλφα, Ε. (1997). *Ένωση γεωργικών συνεταιρισμών Μεσολογγίου-Ναυπακτίας (σημερινή κατάσταση και προοπτικές ανάπτυξης)*. (Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Μεσολογγίου).

- Καρανικόλα, Ε., & Πελεκανάκη, Ε. (2001). *Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα και ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης: το παράδειγμα του δήμου Ναυπάκτου*. (Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Καλαμάτας).
- Καραφωτιά, Β. (2007). *Οι κοινωνικές επιχειρήσεις στο πεδίο της κοινωνικής οικονομίας: Το προφίλ της Κοινωνικής Επιχείρησης Ναυπάκτου Αιτωλοακαρνανίας*. (Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Μεσολογγίου).
- Κατσακιώρη, Ε. Χ. Γ. (2008). *Ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη του νομού Αιτωλοακαρνανίας* (Bachelor's thesis, Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο).
- Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) Δ23/ΟΙΚ.14435-1135 /ΦΕΚ 854Β'/30.03.2016.
- Κόκκαλη, Β. (2015). *Το πρόγραμμα " Βοήθεια στο σπίτι" στο δήμο Ναυπάκτου*. (Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Καλαμάτας).
- Κωτσονόπουλος, Λ. (2015). G. Esping-Andersen, Οι Τρεις Κόσμοι τον Καπιταλισμού της Ευημερίας, μτφρ. Ά. Γολέμη, επιστημονική επιμέλεια: Μ. Πετμεξίδου. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 19, 403-413.
- Λέκκα, Σ. (2011). *Κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα: η περίπτωση της Ελλάδας* (Doctoral dissertation, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών.).
- Λούρμπα, Ε. (2016). *Οι κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της Γέφυρας Ρίου Αντίρριου στην ευρύτερη περιοχή (2004-2014)* (Doctoral dissertation).
- Μαστροκώστας, Ι. (2015). *Leader II-Περιοχή παρέμβασης Αιτωλικής Αναπτυξιακής*. (Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Πελοποννήσου).
- Μησαϊλίδου, Α. (2015). *Κριτική ανασκόπηση των εφαρμοζόμενων συστημάτων αξιολόγησης επενδύσεων στη χώρα μας στα πλαίσια της εφαρμογής των αναπτυξιακών νόμων*. (Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Καβάλας).

Μιχαλόπουλος, Χ. (2006). Ο ρόλος της εκπαίδευσης, στη διαμόρφωση τάσεων απασχόλησης σε αστικά κέντρα αγροτικών περιοχών. *Έρευνα του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Ηπείρου*.

ΜΟΔ Α.Ε , 2016, ΟΔΗΓΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΕΝΤΡΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Μπέσιλα-Βήκα, Ε. (2001). «Τοπική Αυτοδιοίκηση, ένας σύγχρονος διοικητικός θεσμός». Αθήνα: Σάκκουλας.

Μπιτσάνη, Ε., & Μιχαλόπουλος, Χ. (2006). Διερεύνηση δημιουργίας επιχειρηματικότητας και απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας στην ορεινή Ναυπακτία. *Έρευνα του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Ηπείρου*.

Μπιτσάνη, Ε., Τριανταφυλλοπούλου, Α., Σταυρουλάκης, Δ., Σταυρόγιαννης, Σ., & Καλομενίδης, Π. (2010). *Από την κοινωνική πρόνοια στην κοινωνική επιχειρηματικότητα: Οι κοινωνικές επιχειρήσεις ως παράγοντας ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας. Μελέτη περίπτωσης της ορεινής Ναυπακτίας*». Αθήνα: Διανικός.

Νταρακλίτσας, Σ. (1997). *Ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα, εξέλιξη-προοπτική. Δυνατότητες εφαρμογής στην ορεινή Ναυπακτία*. (Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Μεσολογγίου).

Παραδοτέα του Κέντρου Κοινότητας προς την Διαχειριστική Αρχή της Περιφέρειας Δ. Ελλάδας, 2017-2018.

Προεδρικό Διάταγμα. (1995). Π.Δ. 410/1995.

Ρηγούτσου, Α. (2014). *Η ανεργία των γυναικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση: αίτια και πολιτικές αντιμετώπισης*. (Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Ηπείρου).

Σακελλαρόπουλος, Θ., & Αγγελάκη, Μ. (1993). *Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική. Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική Επιστημονική Βιβλιοθήκη*.

Σκριβάνου, Α. (2005). *Διοίκηση ολικής ποιότητας στον οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης: Η μέτρηση της ικανοποίησης των δημοτών από τις παρεχόμενες υπηρεσίες αυτών. «Η περίπτωση του οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης Κορυδαλλού»*. (Μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς).

Σπηλιωτόπουλος, Ε., & Μακροδημήτρης, Α. (2001). *Η δημόσια διοίκηση στην Ελλάδα*. Αθήνα: Σάκκουλα.

Σύνταγμα της Ελλάδας (1975/1986). Άρθρο 102 παρ. 1.

Σχοινά, Μ. (2014). *Εναλλακτικός τουρισμός και βιώσιμη ανάπτυξη της Ναυπακτίας*. (Πτυχιακή εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο).

Τριανταφυλλίδου, Δ. (2015). *Ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης των ελληνικών επιχειρήσεων για επενδυτικά έργα: περιεχόμενο και αποτελεσματικότητα*. (Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Καβάλας).

Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (2016). Αρ. 4 ,Ν. 4368 (ΦΕΚ 21 Α΄/21.02.2016).

Υπουργείο Εσωτερικών. (2006). Νόμος 3463/2006 αρ. 75 παρ. ε΄.

Υπουργείο Εσωτερικών. (1997). Πρόγραμμα Ιωάννης Καποδίστριας, Ν. 2539/97.

Υπουργείο Οικονομικών. (1973). ν.δ. 57/1973 (ΦΕΚ 149 Α΄).

Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού. (2010). Ν.3905/2010, άρθρο 51 παρ.3^α.

Ξενογλώσση

Ackrill, R. (2000). *Common Agricultural Policy* (Vol. 9). A&C Black.

Agnew, J. (2001). How many Europes? The European Union, eastward enlargement and uneven development. *European Urban and Regional Studies*, 8(1), 29-38.

- Albareda, L., Lozano, J. M., & Ysa, T. (2007). Public policies on corporate social responsibility: The role of governments in Europe. *Journal of Business Ethics*, 74(4), 391-407.
- Andersen, S. S., & Eliassen, K. A. (Eds.). (1993). *Making policy in Europe: The Europeification of national policy-making*. Sage Publications Limited.
- Baake, P., Baldwin, R., Cases, L., Demarigny, F., Everson, M., Laudati, L., ... & Weale, A. (1996). *Regulating europe*. Psychology Press.
- Berghman, J. (1997). *Social protection and social quality in Europe*. Kluwer Law International.
- Berkman, L. F. (1983). The assessment of social networks and social support in the elderly. *Journal of the American Geriatrics Society*, 31(12), 743-749.
- Börzel, T. A. (2002). Member state responses to Europeanization. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 40(2), 193-214.
- Buiter, W. H., Corsetti, G., & Pesenti, P. A. (2001). *Financial markets and European monetary cooperation: The lessons of the 1992-93 exchange rate mechanism crisis* (No. 2). Cambridge University Press.
- Burchell, B., Ladipo, D., & Wilkinson, F. (Eds.). (2005). *Job insecurity and work intensification*. Routledge.
- Cappelen, A., Castellacci, F., Fagerberg, J., & Verspagen, B. (2003). The impact of EU regional support on growth and convergence in the European Union. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 41(4), 621-644.
- Cechin-Crista, P., Mihut, L. A., Dobrin, L. G. I., & Blaj, L. S. (2013). The Social Policy of the European Union. *International Journal of Business and Social Science*, 4(10).

- Chung, H., & van Oorschot, W. (2010). Employment insecurity of European individuals during the financial crisis: a multi-level approach. *Reconciling Work and Welfare in Europe: A Network of Excellence of the European Commission's Sixth Framework Programme*.
- Cini, M. (1996). *The European Commission: Leadership, organisation, and culture in the EU administration*. Manchester University Press.
- Cohen, R. (2010). Europa! Europa! The Party's Over. *International Herald Tribune*, 11.
- Collins, D. (1983). *The Operation of the European Social Fund*. Routledge.
- Commission of the European Communities. (1990). *Community Charter of the Fundamental Social Rights of Workers* (Vol. 6). Office for Official Publications of the European Communities.
- Corrigan, P., & Joyce, P. (1997). Reconstructing public management: A new responsibility for the public and a case study of local government. *International Journal of Public Sector Management*, 10(6), 417-432.
- Cowles, M. G., Caporaso, J. A., & Risse-Kappen, T. (Eds.). (2001). *Transforming Europe: Europeanization and domestic change*. Cornell University Press.
- Dassonneville, R., & Lewis-Beck, M. S. (2014). Macroeconomics, economic crisis and electoral outcomes: A national European pool. *Acta Politica*, 49(4), 372-394.
- De Beus, J. (2001). Quasi-national European identity and European democracy. *Law and Philosophy*, 20(3), 283-311.
- De Sousa, J. (2012). The currency union effect on trade is decreasing over time. *Economics Letters*, 117(3), 917-920.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75.

- Dimelis, S. P., & Papaioannou, S. K. (2011). ICT growth effects at the industry level: A comparison between the US and the EU. *Information Economics and Policy*, 23(1), 37-50.
- Dinan, D. (2004). *Europe recast: a history of European Union*(Vol. 373). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Edwards, G., & Spence, D. (Eds.). (1997). *The European Commission*. Cartermill.
- Esping-Andersen, G. (1990). 4 The Three Political Economies of the Welfare State. *International journal of sociology*, 20(3), 92-123.
- European Commission. Directorate-General for Employment, Social Affairs. Unit E., European Commission. Directorate-General for Employment, & Equal Opportunities. (2008). *Joint report on social protection and social inclusion*. Office for Official Publications of the European Communities.
- Falkner, G. (2003). *EU Social Policy in the 1990s: Towards a corporatist policy community*. Routledge.
- Featherstone, K., & Radaelli, C. M. (Eds.). (2003). *The politics of Europeanization*. OUP Oxford.
- Ferrans, C. E., & Powers, M. J. (1985). Quality of life index: development and psychometric properties. *Advances in nursing science*.
- Fligstein, N., & Stone Sweet, A. (2001). Institutionalizing the treaty of Rome. *The institutionalization of Europe*, 29-55.
- Firth, R. (1954). Social organization and social change. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 84(1/2), 1-20.

- Flynn, B. (2005). Reformed Subsidiarity in the Constitution for Europe. Can it deliver on expectations. *Maastricht [= European Institute of Public Administration, Working Paper 2005/W/07]*.
- Fok, C. C. T., Allen, J., Henry, D., & Team, P. A. (2014). The Brief Family Relationship Scale: A brief measure of the relationship dimension in family functioning. *Assessment, 21*(1), 67-72.
- Freeman, G. P. (2004). Immigrant Incorporation in Western Democracies 1. *International migration review, 38*(3), 945-969.
- French, J., & Gordon, R. (2015). *Strategic social marketing*. Sage.
- George, S. (1996). *Politics and policy in the European Union*. Oxford University Press, USA.
- Gilbert, N., & Terrell, P. (2002). *Dimensions of social welfare policy*. Allyn & Bacon.
- Glazer, N. (1988). *The limits of social policy*. Harvard University Press.
- Goodhart, D. (2005). Social dumping within the EU. In *Beyond the Market* (pp. 90-101). Routledge.
- Grant, W. (1997). *The common agricultural policy*. Macmillan International Higher Education.
- Green, P. S. (1998). *Reading subsidiarity: a critical analysis of interpretations of subsidiarity in the discourse on European Union* (Doctoral dissertation, © PS Green).
- Grieco, J. M. (1995). The Maastricht Treaty, Economic and Monetary Union and the neo-realist research programme. *Review of International studies, 21*(1), 21-40.
- Gross, E., & Juncos, A. E. (Eds.). (2010). *EU conflict prevention and crisis management: Roles, institutions, and policies*. Routledge.
- Guillén, A. M., & Palier, B. (2004). Introduction: Does Europe matter? Accession to EU and social policy developments in recent and new member states. *Journal of European Social Policy, 14*(3), 203-209.

- Habermas, J. (1996). The European nation state. Its achievements and its limitations. On the past and future of sovereignty and citizenship. *Ratio juris*, 9(2), 125-137.
- Hantrais, L. (1995). *Social policy in the European Union*. Macmillan International Higher Education.
- High, C., & Nemes, G. (2007). Social learning in LEADER: Exogenous, endogenous and hybrid evaluation in rural development. *Sociologia Ruralis*, 47(2), 103-119.
- Hine, D., & Kassim, H. (Eds.). (1998). *Beyond the market: the EU and national social policy*. Psychology Press.
- Hix, S., & Høyland, B. (1999). *The political system of the European Union* (pp. 2-5). London: Macmillan.
- Hooghe, L. (2001). *The European Commission and the integration of Europe: images of governance*. Cambridge University Press.
- Hooghe, L. (1996a). Building a Europe with the regions: the changing role of the European Commission. *Cohesion policy and European integration: Building multi-level governance*, 89-126.
- Hooghe, L. (Ed.). (1996b). *Cohesion policy and European integration: building multi-level governance*. Oxford University Press on Demand.
- Hooghe, L., & Marks, G. (1999). The making of a polity: The struggle over European integration. *Continuity and change in contemporary capitalism*, 35.
- Isin, E. F. (Ed.). (2008). *Recasting the social in citizenship*. University of Toronto Press.
- Janowitz, M. (1971). *Sociological models and social policy*. New York: General Learning Press.
- Kennett, P. (2018). Exclusion, post-Fordism and the “New Europe”. In *Economic restructuring and social exclusion* (pp. 14-32). Routledge.

- Kennett, P. (1994). Modes of regulation and the urban poor. *Urban studies*, 31(7), 1017-1031.
- Kleinman, M. (2002). *A European welfare state?: European Union social policy in context*. Palgrave.
- Korpi, W., & Palme, J. (1998). The paradox of redistribution and strategies of equality: Welfare state institutions, inequality, and poverty in the Western countries. *American sociological review*, 661-687.
- Kravchenko, A. G. (2016). Legal policy of self-regulation mechanisms of social, political and economic processes formation in Russia. *Description Journal of Scientific Research and Development (published by UNIV LAGOS) seeks to promote and disseminate the knowledge by publishing original research findings, review articles and short communications in the broad field of applied sciences. Scope of the journal includes: biology, chemistry, physics, environmental, business and economics, finance, mathematics and statistics, geology, engineering, computer science, social sciences, natural and technological*, 34.
- Ladner, A., Keuffer, N., & Baldersheim, H. (2016). Measuring local autonomy in 39 countries (1990–2014). *Regional & Federal Studies*, 26(3), 321-357.
- Le Grand, J. (1997). Knights, knaves or pawns? Human behaviour and social policy. *Journal of social policy*, 26(2), 149-169.
- Lubben, J. E. (1988). Assessing social networks among elderly populations. *Family & Community Health: The Journal of Health Promotion & Maintenance*.
- Macdonald, S., & Nielsson, G. (1995). Linkages between the Concepts of Subsidiarity and Sovereignty: The New Debate over Allocation of Authority in the European Union. University of Southern California School of International Relations.

- Maes, I. (2007). *Half a century of European financial integration: from the Rome Treaty to the 21st century*. Brussels: Mercatorfonds.
- Mair, P. (2000). The limited impact of Europe on national party systems. *West European Politics*, 23(4), 27-51.
- Marshall, T. H. (1975). *Social policy in the twentieth century*. London: Hutchinson.
- Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and social class* (Vol. 11, pp. 28-29). Cambridge.
- Mattli, W., & Plümpner, T. (2002). The demand-side politics of EU enlargement: democracy and the application for EU membership. *Journal of European Public Policy*, 9(4), 550-574.
- Mazey, S. (1998). The European Union and women's rights: from the Europeanization of national agendas to the nationalization of a European agenda?. *Journal of European Public Policy*, 5(1), 131-152.
- McClelland, A. (2006). What is social policy?. *Social policy in Australia: understanding for action*, Oxford University Press, Melbourne, 5-20.
- McNamara, K. R. (1998). *The currency of ideas: monetary politics in the European Union*. Cornell University Press.
- McManaman, L. J. (1958). Social engineering: The legal philosophy of Roscoe Pound. . *John's L. Rev.*, 33, 1.
- Menon, A., & Kassim, H. (Eds.). (1996). *The European Union and National Industrial Policy*. Routledge.
- Mkandawire, T., & Unies, N. (2001). *Social policy in a development context* (Vol. 25). Geneva: United Nations Research Institute for Social Development.

- Moravcsik, A., & Vachudova, M. A. (2003). National interests, state power, and EU enlargement. *East European Politics and Societies*, 17(1), 42-57.
- Morel, N., & Palier, B. (Eds.). (2011). *Towards a social investment welfare state?: ideas, policies and challenges*. Policy Press.
- Mosher, J. S., & Trubek, D. M. (2003). Alternative approaches to governance in the EU: EU social policy and the European employment strategy. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 41(1), 63-88.
- Nicholls, G. (2016). *A History of the English Poor Law: Volume III*. Routledge.
- Nugent, N., & Rhinard, M. (2015). *The european commission*. Macmillan International Higher Education.
- Nyssens, M. (Ed.). (2007). *Social enterprise: At the crossroads of market, public policies and civil society*. Routledge.
- Occhipinti, J. D. (2003). *The politics of EU police cooperation: toward a European FBI?*. Lynne Rienner Publishers.
- Olsen, J. P. (2002). The many faces of Europeanization. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 40(5), 921-952.
- Parsons, T. (2007). *An Outline of the Social System [1961]*. Routledge.
- Peacock, A., The Welfare Society, Liberal Publication Department, London, 1960, p. 11.
- Peterson, J. (1996). Research and development policy, in Kassim, H., and Menon A., (eds). *The European Union and National Industrial Policy*. London: Routledge, 226-46.
- Peterson, S. A. (1992). Church participation and political participation: The spillover effect. *American Politics Quarterly*, 20(1), 123-139.

- Pierson, P. (1995). *European social policy: between fragmentation and integration*. Brookings Institution Press.
- Protheroe, N. (2010). One-Stop Shop. *Principal*, 89(4), 42-46.
- Rhodes, M. (1998). Globalization, Labour Markets and Welfare States: A Future of “Competitive Corporatism”?, in M. Rhodes and Y. Mény (eds) *The Future of European Welfare: a New Social Contract?*, London: Macmillan.
- Sandholtz, W., & Sweet, A. S. (Eds.). (1998). *European integration and supranational governance*. OUP Oxford.
- Sieber, S. (2013). *Fatal remedies: The ironies of social intervention*. Springer Science & Business Media.
- Talcott, P. (2013). *The social system*. Routledge.
- Tennant, R., Hiller, L., Fishwick, R., Platt, S., Joseph, S., Weich, S., ... & Stewart-Brown, S. (2007). The Warwick-Edinburgh mental well-being scale (WEMWBS): development and UK validation. *Health and Quality of life Outcomes*, 5(1), 63.
- Titmuss, R. M. (1974). *Social policy*. London: Allen & Unwin.
- Vandenbroucke, F. (2002). *The EU and social protection: what should the European Convention propose?* (No. 02/6). MPIfG working paper.
- Vanhercke, B., Natali, D., & Bouget, D. (2017). *Social policy in the European Union: state of play 2016*. European trade union institute.
- Vargas-Hernandez, J., Noruzi, M. R., & Ali, I. F. N. H. (2011). What is Policy, Social Policy and Social Policy Changing?. *International Journal of Business and Social Science*, 2(10), 287-291.

Verschraegen, G., Vanhercke, B., & Verpoorten, R. (2011). The European Social Fund and domestic activation policies: Europeanization mechanisms. *Journal of European Social Policy*, 21(1), 55-72.

Watson, P. (1993). Social policy after Maastricht. *Common Market L. Rev.*, 30, 481.

Wessels, W. (1997). An ever closer fusion? A dynamic macropolitical view on integration processes. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 35(2), 267-299.